HET ACADEMIE-GEBOUW TE GRONINGEN

1614—1909

DOOR

C. H. VAN FENEMA



GRONINGEN — SCHOLTENS & ZOON — 1909.

HET ACADEMIE-GEBOUW TE GRONINGEN.

1614—1909



Het voormalige Groninger Academie-gebouw, afgebroken in 1846.

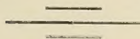
Reproductie naar de aquarel van B. BUENINCK.

HET ACADEMIE-GEBOUW TE GRONINGEN. 1614-1909.

DOOR

C. H. VAN FENEMA,

CONSERVATOR BIJ DE BIBLIOTHEEK DER RIJKS-UNIVERSITEIT TE GRONINGEN.



GRONINGEN.

SCHOLTENS & ZOON.

— 1909. —

VOORWOORD.

Waar Prof. Jonckbloet in zijn „Gedenkboek" zulk eene uitvoerige en rijk gedocumenteerde beschrijving gegeven heeft van de geschiedenis der Groningsche Hoogeschool in haar ganschen omvang, — daar heb ik gemeend mij, over 't algemeen, te kunnen beperken tot een kort historisch overzicht.

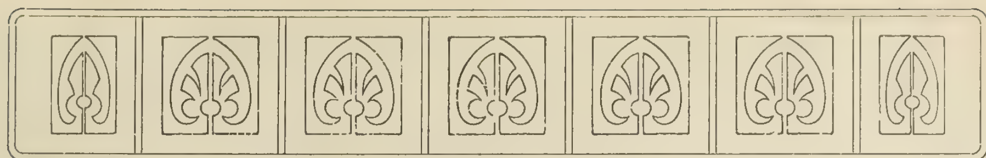
Aan den heer Mr. B. ten Bruggen Cate, die mij inzage gaf van zijne hoogst belangrijke collectie afbeeldingen en aanteekeningen betreffende de Groningsche Academie, — en aan de heeren Jhr. Mr. J. A. Feith en P. A. Meilink, die mij op het Rijksarchief alhier hun zeer gewaardeerden steun verleenden, geef ik de verzekering mijner bijzondere erkentelijkheid.

V. F.



UBBO EMMIUS

Eerste Hoogleeraar der Groninger Academie.



Het begin der zeventiende eeuw is voor de stad Groningen eene periode geweest van energie en krachts-ontwikkeling bij uitnemendheid. Doch de zucht tot expansie strekte, zich gelukkig, niet alleen uit op *materieel* gebied. Ook voor andere, hóógere belangen hadden Stad en Lande een open oog. De oprichting eener eigen Universiteit levert daarvoor een schitterend bewijs.

De plannen voor die oprichting, reeds in 1595 overwogen, werden op den provincialen Landdag van Augustus 1612 nogmaals ter tafel gebracht, en reeds den 26en November van datzelfde jaar werd het volgende besluit genomen:

> „Is mede . . . gedelibereert . . nopende d'oprich-
> „tinghe eenes Collegie van faculteyten, . . . ende
> „voorts geresolviert, dat . . . alhijr opgericht . . . sall
> „worden een Provintiael Collegium, twelck
> „bestaen ende gecumposeert sal wesen van vijff profes-
> „soren, wesende vroeme, geleerdė ende vermaerde man-
> „nen, by Stadt ende Lande op seeckere commissie ende
> „instructie te kiesen, als naemptlick in Theologia, Juris-
> „prudentia, Medicina, Historiis, Philosophia et Mathe-
> „matica . . ."

In dit besluit werden voorts de jaarwedden der hoogleeraren geregeld en tevens eene commissie van 8 leden benoemd, om de verdere organisatie der Hoogeschool op zich te nemen. Op advies dezer commissie werden achtereenvolgens, in de jaren 1613 en 1614 de volgende hoogleeraren door de Staten der Provincie aangesteld:

Ubbo Emmius,
Nicolaus Mulerius,
Herman Ravensberger,
Johannes Epinus Huninga,
Cornelis Pijnacker,
William Macdowell.

Intusschen was ook naar een geschikt gebouw omgezien voor de huisvesting der nieuwe Hoogeschool en hare annexen. Den 24en Februari 1613 werd door de Stad overwogen, het Vrouw Sywen-convent of Jufferen-klooster voor dit doel in te richten, en nog in 't zelfde jaar kwam men met de vertimmering gereed, waardoor toen drie ruime college-zalen beschikbaar waren, zoomede eene Senaatskamer en pedels-woning.

Bovendien werden ook het oude Menolda-convent en het Minderbroederklooster aan de nieuwe Academie dienstbaar gemaakt. De gebouwen van het Menolda-convent werden vertimmerd tot woningen voor hoogleeraren, — terwijl de kerk van het Minderbroederklooster tot Academiekerk werd ingericht en een ander gedeelte van dit klooster bestemd werd voor de Academische Bibliotheek en een Theatrum Anatomicum.

Toen men met de voorbereiding zóóver gevorderd was, werd er door de Staten der Provincie eene proclamatie uitgevaardigd, waarbij de oprichting der Academie officieel bekend gemaakt werd. Van deze stichtings-proclamatie, waarvan hier eene verkleinde reproductie gegeven wordt, is slechts één exemplaar

ORDINES
GRONINGAE ET OMLANDIAE
LECTORI S.

QVanti semper fecerint literarum studia ac eruditionem, quæ hinc existit, optimi & sapientissimi quiq; principes & rerumpubl. gubernatores, ex multis eorum dictis & factis claret. Præfulget heic ALFONSVS Hispanus, ARAGONIÆ, SICILIÆ, SARDINIÆ, NEAPOLIS rex, sui sæculi reges omnes sapientiâ superans, unde & Sapientis cognomen ei tributum. Is ipse impensè literis bonis deditus, quantum per gravissima regnorum negocia licuit, & literatorum consuetudine delectatus cùm audisset aliquando aliquem ex Hispaniæ regum numero dicere solitum, non decere generosos ac nobiles viros literatos esse, & libros tractare, exclamavit commotus animo, *Vocem istam non regis, sed bovis sibi videri.* Quin etiam persanctè testatus est, ad se quod attineret, *malle se regna sua, quæ multa haberet, perdere, quàm literas, quas permodicas sciret, nescire.* Et cum Æneâ Sylvio cùm sermocinaretur, dixit, literarum expertes reges non multum dissimiles esse asinis coronatis. Ex omnib. autem consiliariis suis affirmare solebat, maximè se probare *mortuos*, sapienter scriptos libros designans, *quos sine metu, gratiâ, assentatione sibi respondere, & consilia suggerere dicebat.* Nec sanè iners aut deses rex fuit ALFONSVS, umbrâ & otio gaudens, sed negociis maximis pace belloq; perpetuò occupatus, & utrãq; fortunam non semel expertus. In utraq; verò fortunâ eundem velut vultum retinens quantâ esset sapientiâ, virtute, constantiâ, animi moderatione demonstravit. Et tamen non desunt etiam nunc homines, qui sibi sapere videntur, plaudentes inscitię suę, omnis literaturę ipsi expertes, quos dictitare non pudet, literarum bonarum studium inutile esse, & eruditionem in societate civili pariter & ecclesiasticâ rem planè supervacaneam, omnesq;, qui his se dant, tempus ac sumptus malè perdere. At nos longè aliter-sentientes, & hac in re cum sapientissimo ac maximo rege facientes, cùm duo militię genera sint, existimamus utriusq, disciplinâ instructam remp. esse oportere, ut ei benè sit, armorum scilicet, & literarum; illâ, ne ab hoste opprimatur, hac, ne inscitię & barbariei succumbens pessum eat, arbitramurq; neutrum genus bonis ac prudentib. gubernatorib. negligendum esse. Quam ob causam nos etiam his belli feriis ad pacis artes curis nostris versis, ut fortunam patriæ verè nobis cordi esse ostenderemus, non ita nuper aliorum exemplis stimulati statuimus heic apud nos quoque literarum studia, quæ alterius militiæ sunt, magis & magis excitare, decrevimusq; eam in rem Scholam illustrem seu Academiam in provinciæ huius nostrę metropoli GRONINGA aperire. In eâ volumus tres superiores quas dicunt facultates, *Theologiam. Iurisprudentiam*, *Medicinam*, dein philosophiæ partes omnes, *logicam, ethicam, physicam, historias, disciplinas mathematicas, Græcam Hebræamq; linguam*, deniq; ea, quę in aliis publicis scholis, seu Academiis tradi solent, cum disputationum convenientium exercitiis, doceri publicè. Atq; his docendis, regendisq; disputationibus Professores doctrinâ insignes, numero sufficientes, liberalibus stipendiis ornatos, ac ad diligentiam in faciendo officio monitis & beneficiis excitatos, favente DEO, adhibebimus, erimusq; in eo toti, ne quid in hac parte instituto desit. Iura quoq;, & privilegia instituto idonea, & bono publico congrua docentib. pariter & discentib. tribuemus, ordinemq; omnibus in rebus commodum atq, utilem dabimus. Id deniq, agemus seriò, ut levandis sumptib. eorum, qui studiorum causâ sedem heic ponere volent, ratio huiusmodi habeatur, ut in hoc beneficii ac liberalitatis genere iure ac meritò nemo à nobis quicquam requisiturus sit ampliùs. In has res bonam eorum censuum partem, quos maiores nostri homines liberales pro modo rerum suarum animo quidẽ bono & religioso, sed errorum tenebris implicito ac lapsante, in ἀσκητήρια monastica quondam contulerunt, convertemus, atq; in usus impendemus longè meliores. Invitavit verò nos, atq; adeò incitavit ad capiendum hoc Ecclesiæ simul ac Reip. consilium utile, præter istam, quam monstravimus. ferendorum sumptuũ facultatem, loci quoq; huius singularis commoditas, qui Musarum sedi destinatus esse à naturâ videri potest Nam & amœnitas eius insignis est, & aër purus ac salubris, & annona omnis generis uber ac facilis, & hospitiorum commodorum magna copia, & quæ alia istuc pertinent. Iam & in illius nostrę scholæ usũ auditoria ædificiaq; non parvo impendio his proximis mensib. instruximus, parataq; habemus eâ urbis regione, quę huic rei, *Musarum ἀσκητήριον*, sive literarum officinę est omnium aptissima, seiuncta ab hominum & negociorum strepitu, peramplo & egregio templo cohęrens. Hęc consilii & instituti nostri summa. Successum à DEO opt. max. cuius gloriæ cum bono publico servire potissimum nobis mens est, speramus. Et nos à nobis pro viribus nostris nihil deesse patiemur.

GRONINGÆ, prid. Eidus Iulii Iuliani, Anno Christi M. DC. XIV.

Initium exercitiorum & laborum destinatur fini dierum Canicularium ad diem scilicet X. Kal. Septemb. Iuliani, adspirante Christo θεανθρώπῳ.

Mandato Ordinum subscripsit

VV. Meynardi Secret.

{ *Groningæ excudebat IOANNES SASSIUS Typographus. Anno 1614.* }

Stichtings-proclamatie der Groninger Academie.

Reproductie op 1/4 der ware grootte.

overgebleven, berustende in de collectie van wijlen Mr. Bakker, gedeponeerd in de biblotheek der Groninger Universiteit.

Uit de rekeningen van den ontvanger der kloostergoederen over het jaar 1614 blijkt, dat de boekdrukker Hans Sas 75 carolus-guldens ontving voor het drukken van 700 exemplaren der proclamatie.

Naar heinde en ver werden boden afgezonden om die afkondiging aan te plakken, ten einde aan de oprichting der Academie eene zoo groot mogelijke publiciteit te geven. Zoo zond men den bode Gerrit Engelberts „nae diverse steden in Gelderlandt, „Noordt ende Zuijdthollandt, als oock in Vrieslandt ende „Overijsel omme aldaer affictie ofte aenplackinge te doen der „placaten nopende die oprichtinge vande hoogheschoole binnen „Groeningen."

Een andere bode, Peter Sijbrandts, ontving 30 carolusguldens „weghen gedane kosten int reijsen nae die „Oostersche steden" met hetzelfde doel, terwijl eindelijk nog 108 carolusguldens betaald werden aan den Ommelander bode Hans Berndts „voer sijne reijse ende gedane expensen nae „Duytschlant omme die gedruckte exemplaren weghen die „denunciatie der oprichtinge vande hooge schoole in diverse „steden ende plaetzen aen te slaen."

De inhoud van het stuk was er dan ook hoofdzakelijk op berekend om de Groninger Hoogeschool voor vreemdelingen aantrekkelijk te maken.

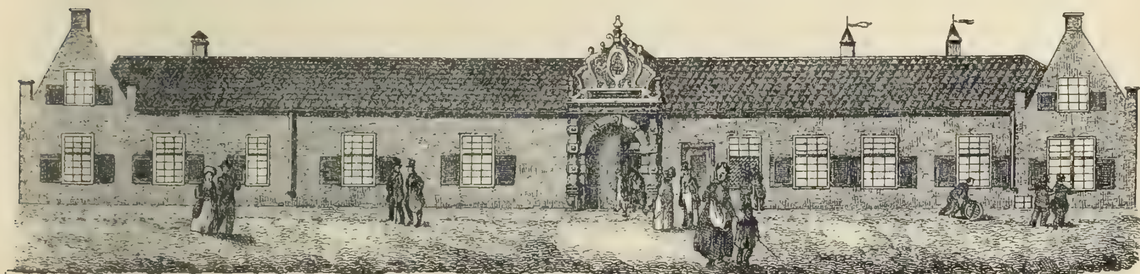
Zoo wordt er uitdrukkelijk in gesproken over de voorrechten, die de studenten hier genieten, — over de bijzondere geschiktheid der stad, die „als van nature bestemd schijnt te zijn tot een zetel der Muzen", — over de gezonde en zuivere lucht, en zelfs over de geschikte kamers, die men hier huren kan.

Ten slotte wordt dan nog medegedeeld, dat de auditoria en andere gebouwen thans, met niet geringe onkosten, voltooid

zijn, dat zij bijzonder gunstig gelegen zijn voor de studie, „sejuncta ab hominum et negociorum strepitu", en in de onmiddellijke nabijheid van een ruim kerkgebouw.

Kort na de verspreiding dezer stichtings-proclamatie, ging men den 23en Augustus 1614 over tot de plechtige inwijding der nieuwe Hoogeschool. Des ochtends had eerst een godsdienst-oefening plaats in de Martinikerk, waarbij ook de zes nieuw-benoemde hoogleeraren tegenwoordig waren. Na afloop der predikatie begaven zich de Gedeputeerden der provincie, de acht leden der stichtings-commissie en de zes hoogleeraren naar het Academie-gebouw, waar in het grootste der drie college-lokalen toepasselijke redevoeringen werden uitgesproken, eerst door den stads-syndicus, Mr. Pancratius van Castricum en vervolgens door den hoogleeraar Herman Ravensberger.

Des avonds werd door de Gedeputeerden der provincie een feestmaal aangeboden aan de leden der stichtings-commissie en aan de zes nieuwe professoren, waarmede het plechtige inwijdingsfeest beëindigd werd.



Het voormalige Academie-gebouw, afgebroken in 1846.

Eenvoudig als de openingsfeesten geweest waren, was ook de inrichting van het gebouw, dat voor de academische lessen in gereedheid was gebracht. De afbeelding van dit gebouw (afgebroken in 1846), de beide teekeningen van de oude academie-poort, zoomede het aspect der academiegebouwen en hun omgeving geven een denkbeeld van hun vroegere gesteldheid.

De oude Academie-poort gebouwd van Gildehauser steen, is zonder twijfel het werk geweest van Occo Mensenborch, die ook de ontwerper was van het poortje der voormalige Latijnsche school. In het midden zien wij het Academie wapen, en iets lager de volgende inscriptie:

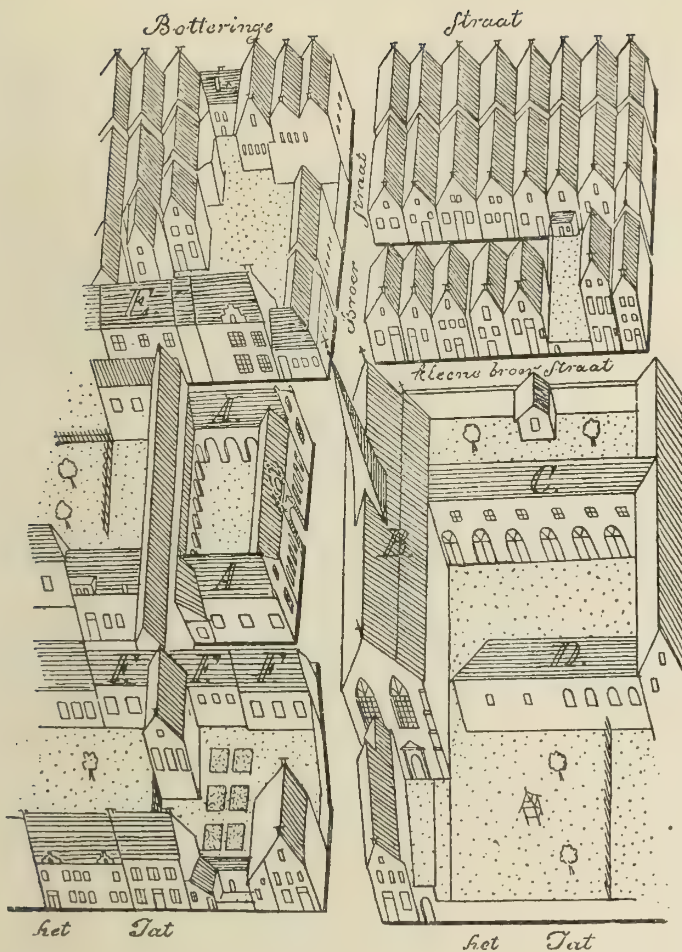
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ PIETATIS VIRTUTIS
BONARUM LITERARUM STVDIIS DICATVM.

Over de verdere inwendige toestand van het toenmalige academie-gebouw vertelt Mr. H. O. Feith een en ander in de Groninger Volksalmanak van 1849. Wij ontleenen daaraan het volgende:

De poort leidde naar een bevloerde binnenplaats, de Area, omgeven aan de noord-, west-, en zuidzijde door met pannen gedekte en op zuilen van Rijnsteen rustende galerijen Men zag tien van deze zuilen of pilaren aan den noordkant, zeven aan den zuid- en twee aan den westkant. De hoogte der zuilen, die evenals het poortje in renaissance-stijl waren uitgevoerd, bedroeg slechts twee meter.

De drie college-lokalen vond men aan de Noord-zijde en de Senaatskamer aan de Oost-zijde van het gebouw. In 1654 had eene vergrooting plaats van de Senaatskamer, waarbij twee zuilen van den oostelijken noorderhoek en ééne zuil van den oostelijken zuiderhoek in het muurwerk werden begrepen. Na de overbrenging van de Senaatskamer in de derde gehoorzaal, heeft de verlatene kamer lang gediend tot plaatsing der werktuigen voor de lessen in de Physica, en, sedert 1815, tot het houden der vergaderingen der heeren Curatoren.

Over het algemeen was de inrichting van het oude Academiegebouw, hoogst nederig en eenvoudig. Toch schijnt men er vroeger zeer voldaan over geweest te zijn, — althans Ubbo Emmius noemt het gebouw „heerlijk opgetimmerd en versierd, en omgeven met ruime en prachtige galerijen."



VERKLARING DER LETTERTEEKENS.

A. **Academie-gebouw.**
Vroeger: Vrouw Sywen-Convent.

B. **Academie-kerk.**
Vroeger: Kloosterkerk der Minderbroeders.

C. **Theatrum anatomicum en Bibliotheek.**

D. **Latijnsche School.**
Vroeger: Kloostergebouw.

E. **Burse.**
Vroeger: Woonhuis van Jhr. Sicco Panser.

F. **Ambtswoningen voor 3 Hoogleeraren.**
Vroeger: Menolda-Convent.

De gebouwen der Academie en hunne omgeving omstreeks het midden der 17e eeuw.

Détail uit de groote platte grond der stad, in vogelvlucht, door E. HAUBOIS (1643).

Aan de Zuidzijde van het gebouw bevond zich de woning van den pedel, die, volgens zijne instructie, belast was met de handhaving der orde in het gebouw, tevens te zorgen had, dat er gedurende de lessen de grootste stilte heerschte en dat uit de binnenplaats en de galerijen geweerd werden „alle

„importune menschen, die met de studenten niet te doen „en hebben, sotten en dwasicken, vrouwen, kinders, „oock in het besonder de sijnen ende alle degenen, die- „welcke of door haer gebaer of roepen, of het spreken „enichsins de heeren professoren souden konnen hinderlijk „sijn. In 't besonder sal hij geen bedelaers binnen de „academie laeten komen ofte gedulden, dat die aan de „poort blijven staan."

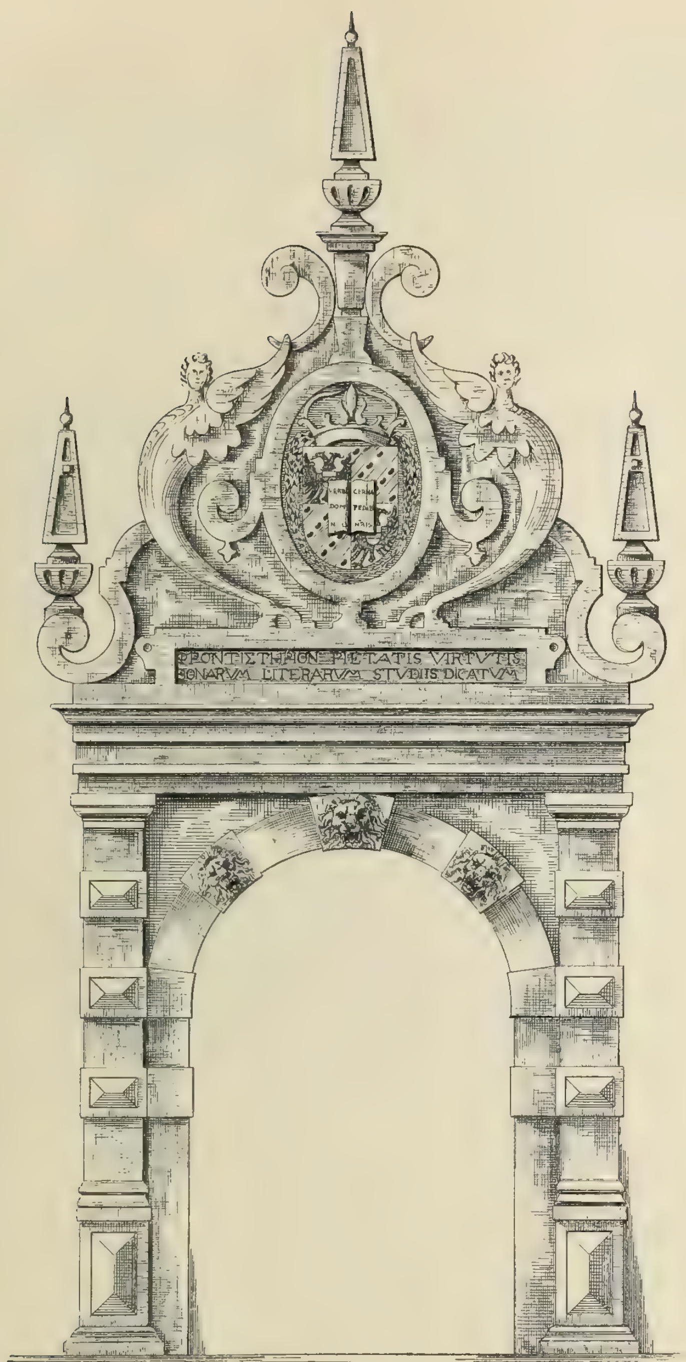
Voor de goede orde, stilte en rust in het academiegebouw was dus, althans op papier, de noodige zorg gedragen Dat de werkelijke toestand echter dikwijls vrij wat te wenschen overliet, leert ons een stuk [1]), waarbij door den Senaat in 1681 een klacht wordt ingediend bij de Curatoren der Academie, over den toenmaligen pedel Johan Becherer, die *„al eenige*

„jaeren herwaerts de principaelste articulen van sijne „instructie moetwilligh gevioleert, ende de iteratieve „vermaningen van de Senatus Academicus in de windt „geslagen, jae schimpelijck gevilipendeert hadt."

In deze aanklacht zegt de Senaat o a. het volgende:

„De zindelijkheid en orde in de Academie violeert en „verachtet hij (de pedel) ten eenenmale . . ; stellende onder „de gallerije koeijen, houdende op de solders geijten ende „bocken, latende een grooten rekel loopen in de academie, „dewelcke sijn vuiligheit in de Auditoriis, in portien, en

[1]) B. Lonsain, „Een Academiebeambte in de zeventiende eeuw." (Groningsche Volksalmanak voor het jaar 1908).



De Oude Academie-poort.

Reconstructie door G. HENDRIKS, naar motieven voorkomende op het titelblad der „Effigies et Vitae Professorum Academiae Groningae et Omlandiae."

„overal brenget, dat noch professoren, noch studenten „ruym hebben om te gaen. Hoener en enten zijn mede „te vinden. Hij laetet niet alleen het vuyle linnen onder „de gallerije wasschen, maar het vuyle water door de „geheele academie gieten, maar ook geduirich onder „deselve tot verachtinge van de professoren kooken en „smooken, schotels ende tafelborden reynigen, soodat „wij alle met verdriet moeten sien, dat hij van de aca- „demie een stall van koeijen en andere creaturen en een „waschhuys maecket. De goten, omtrent de academie, „schoon van de nabuyrige heeren professoren daartoe „wordt vermaent, weygert hij niet alleen te reynigen, „maer verbiedet oock sijn meyden onder dreygementen „hetselve te doen."

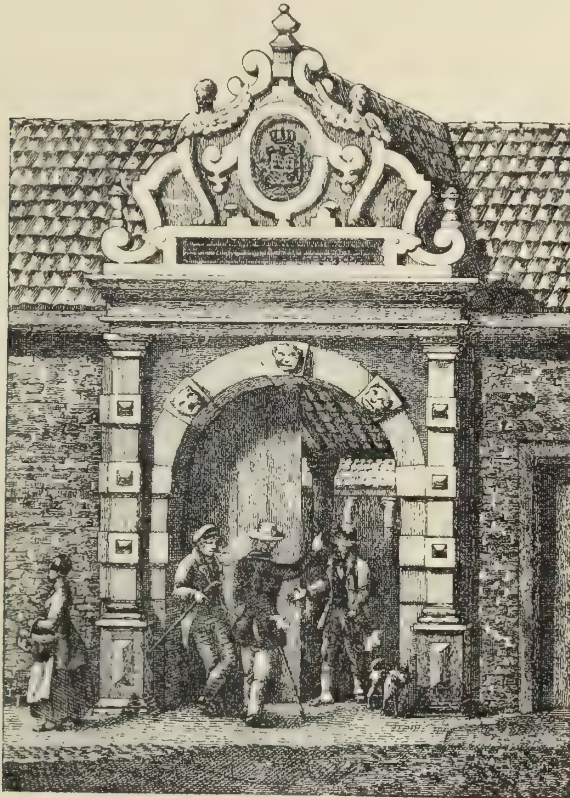
Men zou vermoeden, dat een dergelijk ambtenaar op staanden voet ontslagen zou worden. De Senatus Amplissimus dacht er echter anders over en strafte hem slechts met een geldboete.

Zagen wij uit dit geval, dat het Academiegebouw, behalve voor het geven van Hooger Onderwijs, nu en dan ook tot koestal en waschhuis diende, — uit een ander opstel [1]) blijkt, dat men er niet tegen opzag het gebouw tijdelijk in een danszaal te herscheppen. Toen namelijk de erfstadhouder prins Willem V, vergezeld van zijne echtgenoote en twee kinderen, in 1777 een bezoek aan Groningen bracht, werd hem den 9en September door de provinciale regeering, met medewerking der curatoren, een bal aangeboden in het Academie-gebouw. Aan de Groninger Courant van 16 September 1777 ontleenen wij de volgende bijzonderheden, die niet zonder belang zijn voor de kennis der juiste situatie van het oude Academiegebouw.

---

[1]) Jhr. Mr. J. A. Feith, „Bal in het Academiegebouw te Groningen." (Groningsche Volksalmanak voor 1905).

Om een ruime balzaal te verkrijgen, had men de binnenplaats met wit linnen overspannen, en zoodoende een zaal gevormd van honderd voeten lang en 64 voeten breed; aan



DE OUDE ACADEMIE-POORT.
Reproductie der lithographie van W. DE BOOIS, naar de teekening van J. ENSING.

de Oost- en West-zijde voorzien van een orchest, elk voor 18 muzikanten.

De grond was met planken bevloerd en de wanden der

gaanderijen bekleed met „een behangzel van een asgrauwe grond met bloemen van allerleye couleur." Overal waren vergulde en kristallen lichtkronen aangebracht, zoodat „deze zaal „verligt wierde door bijna 268 Waschkaarsen, waardoor „de gemaakte Decoratien een verrukkent gezigt uitlever- „den, bestaande in het Wapen van den Prins aan het „einde van het eene Orchester, en dat van de Princesse „aan dat van het andere, en de pannelen van doek „tusschen de beide Lijsten met Festoenen, deviesen, „verbeeldende in het midden van ieder zijde verscheiden „Kindertjes in het grauwe, en Trekletters uit de namen „van de Prins en Princesse genomen en alle te zamen „met veel smaak geschildert; aan het Oosteinde van deze „zaal was op een tapijt de Canapee voor de Princesse „van rood Damast met goud geplaatst, en rondom in de „Gallerije stonden eene menigte Speeltavels en Stoelen. „Het theologische auditorium, voor de eerste tavel ge- „schikt, was 42 voeten lang en 26 voeten breed, behan- „gen met rood op rood, door een groot tapijt bedekt, „met eene Spiegel en tien Luisters verciert; de Tavel „was van 34 couverts, waar aan beide haare Hoogheden, „ieder op een rood Damaste vergulde fauteuil, nevens „3 Heeren en voorts Dames geplaatst waren.

„Het Juridische auditorium, lang 40 voeten en breed „22 voeten, ook voorzien met een Spiegel en 10 Luisters „en behangen met een geele grond met Festoenen en „Medaillons, bevatte een Tavel van 36 couverts, waaraan „de verdere Dames met 3 Heeren en vele andere agter „dezelve geplaatst wierden.

„In het Philosophice auditorium, lang 43 voeten en „breed 22 voeten, beneden met een dubbele Lambri- „sering van doek, beschildert met lofwerk, Oranje-Appels

„en Takken, was een Tavel voor jonge Dames van 40 „couverts, omringt door eene grote menigte Heeren.

„Bovendien wierden er 7 Tavels in de Gallerie aan- „gedist voor 10, 12 en 20 perzonen, en in deze en alle „de auditoria waren de vereiste boufetten etc. rijkelijk „in gereedheid gebragt.

„Het Ball bestond uit ruim 400 perzonen, is in een „geschikte order afgelopen en duurde van 's avonds te „6 uur tot 's morgens te 5 uur, dog de Vorstelijke per- „zonen retireerden zig te half 3 uur, onder het geschal „van Pauken en Trompetten, zooals ook bij de intrede „was geschied. Gedurende het Ball was de voorgevel „van de Academie fraay geïllumineert, evenals des „avonds te voren."

Uit het couranten-verslag over dit bal kunnen wij verder opmaken, dat de geheele lengte van het oude Academie-gebouw aan de straatzijde niet meer bedroeg dan ongeveer 40 meter, — eene vrij geringe afmeting in vergelijking met de ruim 73 meter gevel-lengte van het Academie-gebouw, dat in 1906 is afgebrand.

Na de plechtige inwijding der Academie, — die zooals wij zagen den 23^{en} Augustus 1614 had plaats gehad, — zette de commissie van voorbereiding haar arbeid tot verdere inrichting en organisatie der Hoogeschool, met kracht voort. Een ontwerp voor de Leges Academiae, zoomede een instructie voor het Curatorium werd door hen bij de Staten der provincie ingediend. Op den eerstvolgenden Landdag, in Februari 1615, werden die ontwerpen goedgekeurd, en tevens, op advies der commissie, besloten tot de oprichting van eene Burse, een Theatrum Anatomicum en eene Bibliotheek.

Vooral de oprichting der Burse was voor de Academie van groot belang. Aan 40 onvermogende studenten werd in deze inrichting gratis of tegen geringe vergoeding, tweemaal daags een maaltijd verstrekt — In later tijd is het aantal Bursalen van 40 op 60 gebracht, doch in 1673 werd het op 30 bepaald en sinds dien tijd is het steeds op dat getal gebleven, tot aan de opheffing der Burse, in het jaar 1813.

In 1615 kochten de curatoren voor de inrichting der Burse een huis van Jonker Sicco Panser, gelegen in de onmiddellijke nabijheid der Academie, en in hetzelfde jaar publiceerden de Staten der provincie een reglement op het gebruik der Burse, dat aan het einde van dit overzicht, als bijlage, is opgenomen.

Herhaalde malen is dit reglement gewijzigd. Zoo werd al spoedig het ontbijt afgeschaft en ook het uur voor den middagmaaltijd, vroeger op tien, later op elf en eindelijk op twaalf uur gesteld.

Voor de verdere, hoogst belangrijke geschiedenis van deze zoo nuttige academische instelling moeten wij, om niet te uitvoerig te worden, den lezer verwijzen naar de literatuur over dit onderwerp [1]).

Van de overige academische gebouwen en hun omgeving vinden wij eene beschrijving in het nummer van November 1763 van het tijdschrift „DE LETTER-, HISTORIE-, KONST- EN BOEKBESCHOUWER", waaruit wij het volgende overnemen:

---

[1]) M. Beekhuis, De Burse, of wat men zoo al opdischte, toen de aardappel nog geen hoofdschotel was. (Gron. Volksalmanak voor 1849, pag. 161).

G. A. Sloet, De inrigtingen tot aanmoediging en ondersteuning der Academische studiën in vroegeren tijd. (Gron. Studenten-Almanak voor 1860, pag 52)

Voorts wordt ook aan de Burse bijzondere aandacht gewijd door Prof. Jonckbloet in zijn „Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen", waarin tevens de geschiedenis van de bibliotheek, den hortus en de overige musea en kabinetten nauwkeurig beschreven is.

„Tegenover de Akademie ziet men de Akademie-
„Kerk, anders de Broer-kerk genaamd, dewyl de-
„zelve bevorens aan 't Klooster der Franciskanen, of
„Minderbroederen, behoord heeft: het is een aanzienlyk
„Gebouw, waarin des Sondags avonds de twee Aka-
„demie-Predikers beurtlings den Godsdienst verrigten:
„ook dient hetzelve tot eene Fransche Kerke. Schoon
„somwylen in groote Solemniteiten de Predikstoel word
„gebezigd, worden egter de Oratiën, publike Promo-
„tiën [1]) en diergelyke Akademische Verrigtingen,
„in deszelfs Koor gedaan, het welk daarom van eenen
„goeden Kansel, en bekwame Zitplaatsen voor de Cura-
„toren, Professoren, en andere Toehoorders, voorzien is.
„De Lyken van veele vermaarde Hoogleeraaren rusten
„ook in het zelve, als van Ubbo Emmius, Freitag,
„en anderen.

„De Publique Woonhuizen der Professoren zyn
„vier in getal. Drie van dezelve staan by elkanderen,
„naast de Westzyde der Akademie: de Curatoren geven
„dezelve gemeenlyk ter bewoninge aan de oudste Pro-
„fessoren in de Theologische, Juridische, en Phi-
„losophische Faculteit, gelyk zulks ook thans plaats
„heeft: het vierde is gehegt aan den Hortus Medicus,
„en word door den Professor Botanices altyd bewoond.

„Aan de andere zyde der Akademie is de Pro-
„vinciale Beurs, geschikt om op publike kosten aan
„behoeftige Studenten 's middags en 's avonds de Tafel

[1]) Kap en degen, zooals die bij Groninger promoties tot 1864 in gebruik waren, vindt men thans geëxposeerd in het Museum van Oudheden alhier. Zie voorts: Dr. T. J. de Boer, Groninger disputaties en promoties in de 17e en 18e eeuw. (Groninger Volksalmanak voor het jaar 1904.)

„te verschaffen, zooals boven reeds is aangemerkt. De „oeconomus of Schaftmeester, word door de Curatoren „aangesteld, dog staat door eene byzondere instructie „onder den Senaat: gelyk ook de Rector, als Inspector „Bursae, over dezelve het gebied heeft, en waakt dat'er „alles in goede orde geschiede.

„De Hortus Medicus, of Kruidtuin, bij welken „(zooals gemeld is) de aanzienlyke wooning van den „Hoogleeraar in de Kruidkunde is, is voornaamlyk door „den vermaarden A. Munting aangelegd, aan 't Noord-„Westeinde der Stad: doch na zynen tyd niet veel be-„vorderd: tot dat in 't Jaar 1754, dezelve onder de gunste „van de H. H. Curatoren, en door de vlyt van den on-„langs overleden Hoogleeraar Tib. Lambergen, niet „alleen zeer versierd en verrykt is geworden, maar daar-„enboven met zeer fraaije en groote Stook- en Broey-„Kassen is voorzien: zoo datze thans niet onder de „minste Tuinen van Neêrland moet gerekend worden.

„Aan de Zuid-Oostzyde der Akademie-Kerke is het „Theatrum Anatomicum, tot welks oprigtinge reeds „in den oorsprong der Akademie is gedagt, doch het „schynt niet tot stand gekomen te zyn voor 't Jaar 1654. „Het vorige Theatrum, zeer ongeschikt zynde, is in „'t Jaar 1756 afgebroken, en onder bovengemelde gunst, „en directie van Prof. van Doeveren, op nieuws „in den tegenwoordigen stand gebragt, zoodat niet alleen „de Gehoorplaats ruim en fraai, maar ook van een zeer „gemaklyk Laboratorium voorzien zy. De Curatoren „stellen een Akademie-Chirurgyn aan, die het opzigt „over hetzelve heeft, en den Hoogleeraar in de Ontleed-„kunde ten dienste moet staan, wordende dezen post „thans bekleed door den Chir W. F. Woltgraft. Boven

„het Theatrum Anatomicum is een vertrek, alwaar „de Physicale Instrumenten, de Akademie toe- „behorende, bewaard worden.

„Wy komen eindelyk tot de Publique Biblio- „theek; dewelke op de bovenvertrekken van 't geweezen „Franciskaner Klooster is geplaatst op drie gaanderyen, „die met elkanderen éene driehoekige zaale uitmaken. „De oorspronk derzelve is al oud: reeds A° 1622 is de- „zelve met die van de St. Maartens-Kerke vermeerderd „geworden."

De schrijver geeft vervolgens een uitvoerige opgave van de vele „Handschriften, uitgeleezene en Zware Werken in allerlei Wetenschappen", die hier bewaard worden, en zegt vervolgens:

„De Bibliotheek pronkt daarenboven met geschilderde „Afbeeldsels van sommigen, die in de voorgaande Eeuwe „het Hoogleeraar-ampt bekleedt hebben, en staat 's Woens- „dags en Zaturdags namiddag voor de Geleerden en voor „de Studenten open.

„Jaarlijks worden schoone Boeken aangekogt, deels „uit een goede somme gelds, door de Hooge Regeering „toegestaan, deels uit de Penningen, die de Akademie „van de Auctiën trekt, deels uit 't geen elk geven moet, „die gepromoveerd wil worden; waaronder die geene „dewelke in 't privaat gepromoveerd worden, dubbeld „moeten betalen.

„Ieder nieuw beroepen Professor is verplicht een boek „aan de Bibliotheek te vereeren, dat 'er niet in gevonden „word, doch 't staat anders aan zyne keuze, om te geven, „welk boek hem goed dunkt."

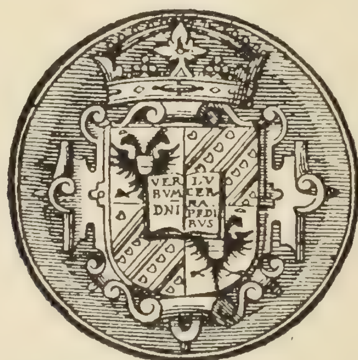
Vooral deze laatste verplichting (tegenwoordig helaas in onbruik geraakt) is voor de Bibliotheek van groot belang geweest. — En wanneer wij verder lezen, dat „veele aanzienlyke Lieden en

„ook sommige particulieren hunne milddadigheid aan deezen heer-„lyken Boekenschat betoont hebben", dan past het ons, hier in dankbare herinnering te brengen, dat het de Bibliotheek, ook in lateren tijd, niet aan Maecenaten ontbroken heeft.

In het besluit der Statenvergadering van 28 Februari 1615, waarbij de Bibliotheek en het Theatrum Anatomicum werden opgericht, werd tevens bepaald „dat men sall laeten maecken

> „een Sigillum academicum met het Provincie-wapen, ende „int middel een Boeck; mitsgaders een staff, om in publicis „actibus gebruyckt te moogen worden."

Het oude Sigillum Academicum, in zilver gesneden, wordt



HET ACADEMIE-WAPEN IN ZIJN OUDSTEN VORM.

thans nog bewaard in het Senaats-Archief. Afbeeldingen van het Academie-wapen in zijn oudsten vorm [1]), treft men aan op enkele der oudste publicaties van den Senaat.

[1]) In het Academie-wapen komen later allerlei afwijkingen voor. De schrijfwijze en de afkortingen van de spreuk *Verbum Domini lucerna pedibus nostris* is dikwijls zeer verschillend. Ook wordt het woord *nostris* soms weggelaten, en vindt men bovendien allerlei variaties in het aantal en de rangschikking der pompebladeren. Ten opzichte van dit laatste, zie men: G. Acker Stratingh, Het wapen van de Provincie Groningen in verband ook met die van haar onderdeelen. (Bijdragen tot de geschiedenis en Oudheidkunde der Provincie Groningen. Deel X.)

In het midden van het provinciale wapen is, bij wijze van hart-schild een opengeslagen Bijbel aangebracht, met de woorden: VERBUM DOMINI LUCERNA PEDIBUS [NOSTRIS], dat is: Het woord des Heeren is eene lamp voor onze voeten. Deze spreuk is ontleend aan Psalm 119: vers 105.

De academie-schepter of pedellen-staf, waarvan in hetzelfde besluit sprake is, en waarmede de pedel „in publicis actibus" den Rector Magnificus voorafgaat, bestond uit een eikenhouten [1]) staf, bekroond door een zes-hoekigen knop, waarop een Minerva-beeld, keurig in zilver uitgevoerd. Op de zes kanten van het bovenstuk ziet men het wapen van Stad en Lande, het wapen der Academie, de allegorische voorstellingen „Justitia", „Prudentia" en „Temperantia", — en eindelijk de volgende inscriptie:

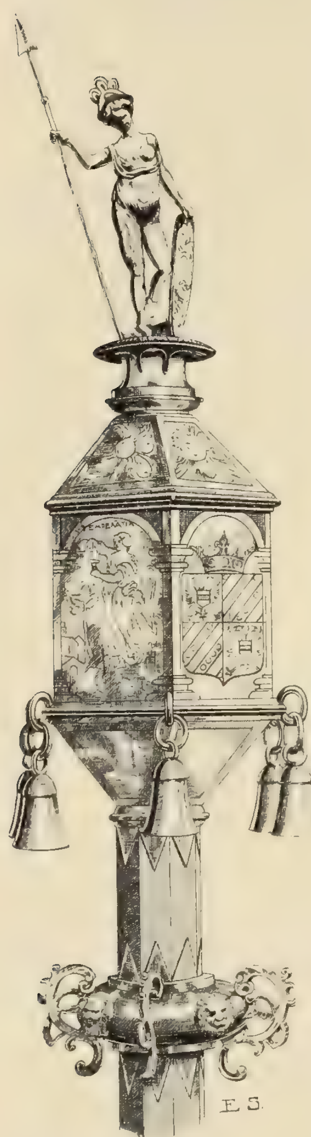
~ ACADE ~
MIÆ · HVIVS
CEPTÆ · ANNO
CIƆ · IƆC · XIV ·
AVGVSTI · DIE
XXIII · SCEP
TRVM · HOC · FA
CTUM · CVRANTE
VBBONE · EMMIO
MAGNIFICO
· RECTORE ·
~ PRIMO ~

[1]) De eikenhouten staf werd in 1817 door een nieuwe van mahoniehout vervangen. De zilveren monteering bleef echter onveranderd.

In de dagen der Fransche overheersching werd de oude Academie-schepter buiten gebruik gesteld. Men had toen twee pedellen, die ieder een staf ontvingen, waarop, in hout gesneden, een wereldbol, bekroond door den gelauwerden Franschen adelaar. Na 1813 werd de oude schepter, uit den tijd van Ubbo Emmius, weer in eere hersteld en liet men tevens een nieuw exemplaar vervaardigen voor den tweeden pedel. Deze nieuwe schepter heeft eveneens eene zilveren monteering, waarop het Academie-wapen is afgebeeld en vijf figuren, voorstellende de faculteiten, naar teekeningen van Gerard Xaverius de San, waarboven het opschrift:

SCEPTRUM ALTERUM ACADEMIAE GRONINGANAE
CIↃ.IↃ.CCC.XVII.

De eerste pedel der Academie was Winolt de Groen, die als zoodanig den 28 Februari 1615 werd aangesteld. Terzelfder tijd werd Hans Sas benoemd tot Academie-drukker en Jurgen Buytingh aangenomen „om te wesen ordinaris Studenten-Boode." Het corps der Academie-ambtenaren was daarmede, voorloopig, kompleet.



Zilveren monteering van den oudsten Academie-schepter.

Zooals wij reeds zagen, had den 23^en^ Augustus 1614 de inwijding van het Academie-gebouw plaats gehad, — en hoewel

de zes professoren hun ambt reeds lang, officieel, hadden aanvaard, werd toch eerst den 13en Maart 1615, bij Senaatsbesluit, de gelegenheid opengesteld, zich als student te laten inschrijven. Deze inschrijvingen hadden plaats in een boek, getiteld: ALBVM ACADEMIÆ HVIVS, habens nomina studiosorum, manibus ipsorum signata. — Coeptum anno MDCXV die XIII Martij.

De eerste student, die aan de Groninger Academie werd ingeschreven, was „BERNARDUS SUTHOLT, Marco-Westphalus Hammonensis L. L. Studiosus."

Dienzelfden dag werden 27 studenten ingeschreven, welk getal in het eerste Academie-jaar tot 82 aangroeide, waaronder een dertig-tal buitenlanders. Niet alleen in den aanvang, doch gedurende het geheele bloeitijdperk der Hoogeschool, was het percentage der buitenlandsche studenten bijzonder groot. Zoo werden er van 1615 tot 1689 in het geheel 6231 studenten ingeschreven, waarvan er 2683 vreemdelingen waren, afkomstig uit de volgende landen:



GELAUWERDE FRANSCHE ADELAAR.
Bekroning van den Academie-schepter uit de jaren 1811—1813.

Duitschland	2141
Hongarije	162
Zwitserland	106
Frankrijk	93
Zuidelijke Nederlanden	41
Polen	25
Denemarken	23
Zweden	23
Bohemen	15
Engeland	10
Kurland	10
Lijfland	9
Italië	5
Holstein	4
Karinthië	4
Rusland	4
Litthauen	3
Finland	2
Moravië	1
Noorwegen	1
Schotland	1

Van af de oprichting der Hoogeschool tot 1808 [1]) bedroeg het aantal studenten 11890, over de volgende tijdperken verdeeld:

1615—1638	1838
1639—1663	2635
1664—1688	1758
1689—1713	1236
1714—1738	1291
1739—1763	1280
1764—1788	1085
1789—1808	767

[1]) Het Album Studiosorum over de jaren 1808 tot 1815 ontbreekt.

In de periode van 1664—1688 begint het aantal inschrijvingen langzaam te dalen. De politieke twisten onder de leden van den Provincialen Landdag, en voornamelijk de verbittering tusschen de Stad en de Ommelanden, waren oorzaak, dat benoemingen van nieuwe hoogleeraren, bij vacatures, dikwijls langen tijd werden uitgesteld of zelfs voor goed op de lange baan werden geschoven. Zoo waren er in 1690 slechts 4 hoogleeraren, één in elke faculteit. Doch niet alleen het geringe aantal professoren, — ook de politieke toestand van ons vaderland had in die dagen een nadeeligen invloed op den bloei der Academie.

Toen in 1665 de oorlog met Engeland was uitgebroken, deed de bisschop van Munster, op aansporen van Karel II, in de maand September van dat jaar, een inval in Gelderland en Overijssel. Den 7^en^ October daaraanvolgende vermeesterde hij de schans te Winschoten, waardoor Groningen zich bedreigd zag. — Door een groot aantal studenten werd daarop aan den Senaat verzocht, de Gedeputeerde Staten te bewegen om tot de wapening der Academie-burgers te besluiten.

De Gedeputeerden namen dit voorstel terstond aan, en verzochten den Senaat om over te gaan tot de benoeming der officieren, die het commando zouden voeren over de „Academische Compagnie."

Den volgenden morgen werd Johan van Bergen, uit Berlijn, aangesteld tot kapitein („Academiae Capitaneus"), — Edo van Wadwerden, uit Maastricht, tot luitenant, — en Boudewijn Tamminga, uit Groningen, tot vendrig. Dit drie-tal legde vervolgens, ten overstaan der professoren, den eed af in handen van Gedeputeerden, die beloofden, aan de nieuwe Compagnie een eigen vaandel te zullen vereeren. Den 16^en^ October 1665 werd dit vaandel op het Provinciehuis plechtig aan de Compagnie uitgereikt. Het bestond uit een eenvoudigen stok met een vierkant oranje-kleurig vaandel-doek. In het midden van

dit doek bevond zich het gekroonde en gelauwerde Academie-wapen met de woorden DEO · PATRIÆ · ACADEMIÆ. In den linker-bovenhoek was het provincie-wapen aangebracht, terwijl de vier hoeken verder gevuld waren met groene palm- en lauwertakken.

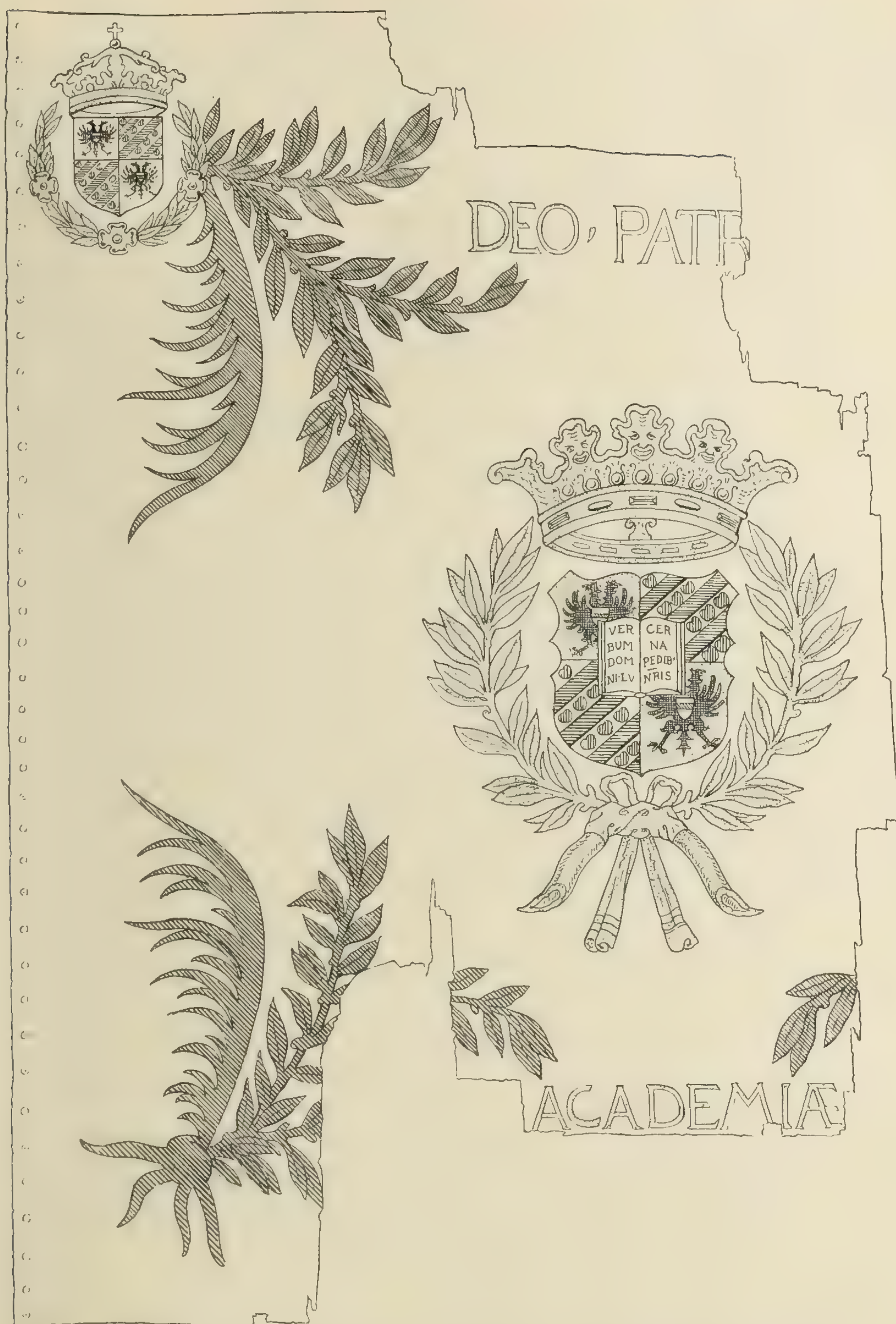
De flarden van dit vaandel, dat ook bij de belegering der stad in 1672 dienst deed, werden vroeger in de Senaatskamer, doch sedert 6 September 1901, in de Curatorenkamer, achter zwaar spiegelglas, bewaard en zijn bij den brand van 30 Augustus 1906 met groote moeite gered.

Daar het in 1665 niet tot eene belegering kwam, bleven de diensten door de Academische Compagnie bewezen, beperkt tot het betrekken der wachten. Toen het gevaar geheel geweken was, werd besloten de Compagnie te ontbinden, en liet men de studenten, den 14en December, voor het laatst aantreden op de binnenplaats der Academie, waar de secretaris van Gedeputeerden, de officieren plechtig van hun eed ontsloeg.

Zeven jaren later verkeerde Groningen opnieuw in gevaar. Het leger van den keurvorst van Keulen en den bisschop van Munster was den 9en Juli 1672 de stad genaderd. Het garnizoen bestond uit „23 à 24 Vaandelen te Voet, vier Cor„netten Paarden en 3 Compagnyen Dragonders", gesteund door de 18 Burger-vaandelen en nog vier nieuw opgerichte „extraordinaris Compagnyen"; „daar beneffens een Compagnye Stu„denten, 150 sterk, daarvan was Wicher Wichers kapitein, „Rutgerus ten Berge lieutenant, Scato Gockinga „vaandrig, waren altesamen frisse Jonge Borsten, die vrywillig, „tot dienst van de Stad, haar geduyrende de Belegering, op „de heetste Posten hebben laten gebruyken."[1])

---

[1]) Zie: „De gedenkweerdigste voorvallen in en omtrent de Belegeringe der Stad Groningen, door den Keurvorst van Cöln, en den Bisschop van Munster ... De Tweede Druk; merkelijk verbeetert. Te Groningen, By Seerp Bandsma, Boekverkoper in de Brugge-straat, in de Bonte Kater, by der A kerke, Anno 1713." Pag. 9.



AFBEELDING DER FLARDEN VAN HET VAANDEL VAN 1665.

Donderdag den 18en Juli tegen den middag werden door den vijand de eerste bommen en granaten in de stad geworpen. Den volgenden nacht werden „de eerste Soldaten in de Fau-
„lcebreen gelegt; de Studenten sulks hoorende, versogten „vrijwillig om mede in de Faulcebree te mogen waken, „dat men haar toestont, en zijn nog den selven nagt 24 „met haar Vaandrig Gockinga in Drenkelaars Dwenger „gegaan, het geen by haar tot het eynde der Belegeringe „is gecontinueert."

„Vrydag den 19 Dito, continueerde den Vyand nog „met Bomben en Granaten in de Stad te werpen... De „Studenten op haar post in Drinkelaars Dwinger, ont-„staken desen nagt verscheyde Toortsen, en schooten op „het minste gerugt, ja dikwils geheele Voleen, sonder „dat de Vyand een schoot ten antwoord gaf."

Hoewel er gedurende het beleg meer dan 5000 bommen en granaten, en een ontelbare menigte kogels in de stad geschoten zijn, was toch het verlies aan menschenlevens buitengewoon gering. Ook de Academische Compagnie had geene verliezen te betreuren, hoewel zij zich dapper geweerd had. Den 31en Juli was echter des nachts „een Student in de Faulcebree in zijn
„borst gequetst. De andere Studenten sogten hier van „revengie te halen, branden bij geheele voleen hare Mus-„quetten los, roepende den Bisschop (gelijk sy veeltijds „'s nagts deden) zeer veele Eeren-tytels toe, het welke „(na 't seggen der Overloopers) by den Bisschop selfs „verscheyden maal gehoort is. [2])

Toen eindelijk den 28en Augustus het beleg was opgebroken en de gemoederen weer op rust gekomen waren, besloot de

[1]) t. a. p. pag. 12—13.

[2]) t. a. p. pag. 26.

Senaat, den 5^{en} September, de volgende advertentie in de weekbladen te plaatsen:

„Rector en Professoren der Universiteit van Stadt Gro-
„ningen en Ommelanden maken bekent, dat alsoo door
„Godts genade deselve Stad vande belegeringe verlost
„is, ende wederomme alles in de oude postuur gebracht
„wordt, sij geresolveert sijn met den eersten weder te
„keeren tot hare lessen ende andere exercitien, ende de
„studerende jeugt met hare onderwijsinghe te dienen."

Den 7^{en} September werden de studenten ontheven van de wacht, doch de Academische Compagnie werd eerst den 8^{en} November ontbonden, bij welke plechtige gelegenheid door professor Mensinga in de Academie-kerk eene redevoering werd uitgesproken, die later onder den titel „*Groninga Triumphans*" in druk werd uitgegeven. Dienzelfden dag werd door de Curatoren, gezeten aan eene tafel in het koor der kerk, in tegenwoordigheid van den Senaat „de Rolle der Studenten Compagnye
„opgelesen, en aan elk Student een Gedenk-penning ver-
„eert, ter waardije van een Rijksdaalder."

Eenige dagen te voren waren ook de academische lessen weder hervat. Doch de krijgsgebeurtenissen bleven niet zonder invloed op den bloei der Academie: slechts 43 novitii lieten zich dat jaar inschrijven.

Toch dateert de gestadige achteruitgang in het studenten-tal eerst van omstreeks 1688. Van af dien tijd geraakte de Academie langzamerhand in een toestand van verval. Het aantal hoogleeraren (dat bij vacatures door den onwil der Provinciale Staten niet werd aangevuld) was in 1712 tot *drie* gedaald; de theologische faculteit was zelfs geheel uitgestorven. De Academie was haar ondergang nabij gekomen.

Doch eindelijk begrepen de Heeren Staten, voortdurend bestookt door de adressen van Curatoren, van de Deputati Synodi

en van „de Heeren van de Stad", dat de toestand zóó niet langer kon blijven. Den 20[en] Februari 1717 zwichtte de Landdag en ging over tot de benoeming van een zes-tal nieuwe hoogleeraren. De kwijnende Academie herstelde zich, en al wist zij den ouden luister niet geheel te herwinnen, toch nam het aantal studenten weer langzamerhand toe.

Doch al werden in het vervolg de vacatures onder de hoogleeraren weer vrij geregeld door de Staten aangevuld, — toch bleek het aantal leerstoelen op den duur veel te gering. In 1750 werd een poging gewaagd om hierin verbetering te brengen, en richtte men een verzoek aan den stadhouder prins Willem IV, om het aantal hoogleeraren in het vervolg tot 12 of 14 te vermeerderen. De prins, die meermalen blijk gegeven had van zijne belangstelling in het welzijn der Hoogeschool, en door herhaalde bezoeken aan Groningen een groote mate van populariteit had verkregen, was den 16[en] Mei 1748, op verzoek der studenten, door de Staten der provincie benoemd tot Rector Magnificentissimus en Primus Curator der Groninger Academie. In November 1749 werd de prins met groote plechtigheid ingehaald en in zijn nieuwe waardigheid geïnaugureerd.

Kort daarop begonnen de onderhandelingen over de vermeerdering van het aantal hoogleeraren en de andere verbeteringen, die men van den prins hoopte te verkrijgen. Zijn vroege dood, in 1751, verhinderde hem echter zijne plannen ten uitvoer te brengen. Doch zijne belangstelling voor de Groninger Hoogeschool bleek op zijne weduwe te zijn overgegaan: reeds in het volgende jaar benoemde zij zeven nieuwe hoogleeraren en een lector, waardoor het getal professoren op dertien gebracht werd, — een aantal dat te voren nog nimmer bereikt was.

Ook hun zoon, prins Willem V, die zijn vader in de waardigheid van Rector Magnificentissimus was opgevolgd, toonde later een bijzondere genegenheid voor de Groninger Hoogeschool.

Meer dan eens bracht hij hier een bezoek; den 7en Augustus 1773 was hij zelfs tegenwoordig bij een publieke promotie, waarvan wij hier het officieele verslag uit de Acta Senatus laten volgen:

„De Senatus Amplissimus ter bepaalder uure by een ge„komen en ook de studenten op de Area Academiae vergadert „zynde, is in de gewoone order, met het sceptrum voorop, „en door de Studenten paar aan paar, alle met zydgeweer „deftig uitgedost, met Manchetten, witte Koussen en Orange „Coquarden om en op den arm gevolgd, terwyl eenige mili„taire *a latere*, om den drang des volks af te weeren, den „train vergezelden, na het Stadhouderlijk hof gegaan. Aldaar „gerecipieert zynde gingen de Studenten in eene Kamer ter „zijden, en bleeven aldaar wagten, terwyl de Senatus Amplis„simus op de Antichambre een oogenblik vertoefde, en „vervolgens door den Heere Prince minsaam gerecipieert wierd, „doende de Rector M. eene korte en gepaste aanspraak. „Waarna de Vorst denzelven voortradt, en by de Kamer daar „zich de Studiosi bevonden, door derzelver verkooren Hoofd, „Jonker Edzard Reint Alberda, met eene korte aanspraak, „die zeer wel door Hem geconcipieert was, en in de Neder„duitsche Taal geëxecuteert wierdt, gecomplimenteert, en „door Zijn Doorl. Hoogheid vriendelyk beantwoort zynde, „gingen de Studenten paar aan paar vooruit; de train geopent „zijnde door de Hellebardiers, volgende op de Studenten de „Edellieden van den Vorst. Hierop volgde de Pedel met het „Sceptrum, voorts Zijne Hoogheid, hebbende aan zijne linker„zyde den Rector Magnificus, en ter wederzijden de twee „oudste der H.H. Curatoren, Borgemeester van Iddekinge en „de Hr. Alberda van Bloemersma; gaande de overige Heeren „Curatoren en Professoren paar aan paar, en ten laatsten de „Bode der H.H. Curatoren; volgende wyders eenige Regeerings

„Persoonen, hooge en laage Officieren, zoo te Water als te „Land dienende.

„De train passeerde over het Martini Kerkhof voorby het „Provinciehuis bezyden de Kerk en Hoofdwagt, over de Groote „Markt en pleyn van het Stadshuis, door de Botteringe- en „Broerenstraat na de Academie, alwaar de Studenten zich in „twee Ryen geschaart hebben, door welke de train passeerde, „staande de wagt der Cent-Suisses aan de Poort der Academie „in order geschaart, en slooten de Straat dwars af, om het „gemeen terug te houden;

„In de Senaatskamer gekomen zynde zettede zich de Vorst „op eenen gedistingueerden stoel, daartoe expres vervaardigt, „aan het boven eind der Tafel, voorts ter Regterhand van „den Vorst de Rector Magnificus, ter linkerhand de praesident „Curator, en ter wederzijden van de Tafel de andere H.H. „Curatoren en Professoren na gewoonte gezeten zynde, be„haagde het Zyne Doorl.ste Hoogheid als Rector Magnificen„tissimus het praesidium waar te neemen, en deed daarop „door den Secretaris, Professor 's Graauwen, de Vergadering „met gebed openen: waar na Zyne Doorl.ste Hoogheid gevraagd „hebbende, of ook door iemand iets voortestellen was? door „den Rector M. met een korte aanspraak in den Senatus „Amplissimus verwelkomt wierdt. De Vorst, daarop zeer „minzaam geantwoort hebbende, ging de Senatus Amplissimus „met Zyne Doorl.ste Hoogheid aan Haar hoofd, in gelyke order „uit de Academie na het Choor der Academie-Kerk; de Stu„denten wederom voor uit trekkende, en zich binnen de Kerk „in twee reyen van het Choor af schaarende, terwyl de Musi„canten in grooten getale, op een nieuw opgerecht Orchester „tegen het oude aan geplaatst, zich wakker lieten hooren, „ging de Train door, en plaatste Zyne Doorl.ste Hoogheid „zich op eenen soortgelyken Stoel, als in den Senaat-Kamer, „ter regte zijde van den Catheder boven de Professoren, zon-

„der dat op ordre van Zyne Doorl.ste Hoogheid een kleed „gelegt wiert, als in het jaar 1749 geschied was.

„Wyders deedt de Heer Gerardus Kuypers, als Rector M. „met veel eloquentie zyne Oratio panegyrica: welke geeindigt „zynde, nodigde Dezelve den Doctorandus Martinus van Marum, „Delfis-Batavus, om ex inferiori Cathedra zyne defensie te doen; „gelijk die dan ook zijne Dissertatio Philosophica inauguralis „de motu Fluidorum in Plantis, experimentis et „observationibus indagato, opentlijk verdeedigde. „Het welk verrigt zynde, ging de Train op dezelve wyze uit „de Kerk na de Academie, als zy na de Kerk gegaan was.

„De Prins nevens alle de Leden in den Senaat-Kamer hunne „plaats genomen hebbende, vroeg Hoogst Dezelve de toe„stemming tot de Promotie, welke eenparig geaccordeerd en „de Doctorandus binnen geroepen zynde, sprak Zyn Doorl.ste „Hoogheid, de Rector-Magnificentissimus, denzelven in het „Latyn aan en declareerde, dat Hy zoude gepromoveert wor„den in Philosophia door den geconstitueerden Promotor, den „Professor Brugmans, die deze plegtigheid in het bywezen van „den Vorst met een gepaste aanspraake aan Hoogst Denzelven, „verrigtte. Hebbende Zyne Doorl. Hoogheid na de volbragte „Promotie den Doctor in 't Latyn zeer gunstig gefeliciteert.

„Waarop de Vorst de Leden van den Senatus Aplissimus „vroeg, of noch iets te proponeeren hadden? en liet eindelyk „door den Secretaris het gebed doen: wordende vervolgens „Hoogst Dezelve door den Senatus Amplissimus en de voor„uitgaande Studenten na zyn Hof in statie begeleidt, en, „binnen op de audientiezaal gekomen zynde, door den Rector „M. voor de aan deeze Academie beweesene zonderlinge eere „plegtig en eerbiedig bedankt. Keerende de Senatus Amplis„simus op gelyke wyze na de Academie terug, en scheidde „van den anderen.

„Kort daarna, ingevolge de, op het door de Studenten

„aan Zyne Doorl.ste Hoogheid gedaane verzoek, verkreegene „permissie, trokken de Studenten, ordine Militari, met het „Vaandel, en by hun hebbende twee corpsen Musicanten, „waarvan het eene voor en het andere in de midden geplaatst „was, na het Stadhouderlijk Quartier langs de voorige route, „alwaar Zyne Doorl.ste Hoogheid, in de Voorpoorte van het „Hof staande, hun in de uiterste order voorby zich zag defi„leeren, wordende door de Officieren met de Degens en het „Vaandel gesalueert.

„Wyders trokken de Studenten door de Jacobiner- en Oude „Ebbingestraat voorby het Stadhuis, door de Heere Straat, „langs Caroliweg, voorby het huis van den Rector M. in de „Oosterstraat; welken zy mede met de Deegens en het „Vaandel salueerden; gaande vervolgens langs de beide Mark„ten, door de Stoeldraaijers- en Kijk-in-'t Jatstraat terug na „de Academie; alwaar zy uit malkanderen scheidden, zonder „zich in eenige gezelschappen met den anderen te begeeven; „en wordt tot derzelver Lof aangeteekend: Dat zy dit alles „met de uiterste modestie en decentie begonnen en volbragt „hebben."

Vier jaar later herhaalde de prins zijn bezoek aan Groningen en was daarbij vergezeld van zijne gemalin De ontvangst was even feestelijk als te voren, doch de geestdrift was merkbaar aan het tanen. De tijd der Revolutie was niet ver meer verwijderd.

Wij kunnen de woelige jaren van het laatst der achttiende eeuw hier stilzwijgend voorbijgaan. Want hoe groot de veranderingen ook waren, die zij in ons Staatsbestuur te weeg gebracht hebben, op de Academie was hun invloed van betrekkelijk geringe beteekenis.

Ernstiger gevaren bedreigden het bestaan der Hoogeschool, toen ons land in Juli 1810 bij Frankrijk werd ingelijfd. Het „Algemeen Reglement op de organisatie der Hollandsche Departementen voor 1811" bevatte namelijk de volgende bepaling:

„Onze Grootmeester der Universiteit zal aan onzen „Minister van Binnenlandsche Zaken twee titulaire Raden „van onze Universiteit voordragen, om zich naar Holland „te begeven, ten einde aldaar kennis te nemen van de „gestichten van Openbaar Onderwijs van alle rangen of „klassen, en een rapport uit te brengen omtrent de mid-„delen, om dezelve in het ligchaam van onze Keizerlijke „Universiteit in te lijven."

Het uitbrengen van dit rapport werd in den aanvang van 1811 opgedragen aan de heeren Cuvier en Noël. Den 29en Juni bracht de heer Cuvier voor dit doel een bezoek aan onze Hoogeschool, en het was voornamelijk tengevolge van zijn gunstig rapport [1]), dat het later uitgevaardigde Keizerlijke Decreet in het voordeel der Groninger Academie uitviel. Dit Decreet, van 22 October 1811 bevatte, onder meer, de volgende artikelen:

„Art. I. Il y aura dans les départemens de la Hol-„lande deux Académies de l'Université Impériale. Le „Chef-lieu de la première sera à Leide...

„Le Chef-lieu de la seconde sera à Groningue. Son „arondissement se composera des départemens de la Frise, „de l'Eems Occidental, de l'Eems Oriental et de l'Issel.

„Art. V. L'Université d'Utrecht, l'Athénée d'Am-„sterdam et celui de Deventer prendront le titre d'Ecoles „secondaires."

De Groninger Hoogeschool kon dus den titel voeren van „Académie", terwijl die van Utrecht tot „école secondaire" werd teruggebracht.

Den 14en Juli 1812 werd de Groninger Universiteit door

---

[1]) Zie het „Uittreksel uit het Rapport van de heeren Cuvier en Noël", in den Almanak der Akademie van Groningen, voor 't jaar 1814, door Th. van Swinderen, pag. 91 en volgende.

den nieuwen „Recteur provisoire", prof. Muntinghe, plechtig ontbonden.

Den 3en November daaraanvolgende had de inwijding plaats van de nieuw geformeerde inrichting. Het „Corps Académique", gekleed in bonte tabbaards (het nieuwe ambtscostuum), begaf zich, gevolgd door de studenten, in optocht naar de Academie, en vervolgens naar de Academie-kerk, waar de Rector het besluit der nieuwe organisatie voorlas en een toepasselijke redevoering hield, waarna de professoren den eed in zijne handen aflegden.

Het Fransch régime was echter van korten duur. Na het herstel onzer onafhankelijkheid werden de Academiën van Leiden en Groningen, „dusverre uitgemaakt hebbende een gedeelte der Keizerlijke Universiteit" onmiddellijk als zoodanig gesupprimeerd. Zij werden „provisioneel op nieuw geconstitueerd", met de bepaling, dat alle Hoogleeraren en verdere beambten inmiddels hunne functies zouden voortzetten.

Deze voorloopige regeling werd later vervangen door de nieuwe verordeningen op het Hooger Onderwijs, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 2 Augustus 1815.

Inmiddels had men niet verzuimd het tweede eeuwfeest van de stichting der Academie met groote plechtigheid te herdenken. Willem I en zijne gemalin waren overgekomen om het feest bij te wonen. Den 10en October 1814 werden de plechtigheden des morgens geopend door eene godsdienstige toespraak van den Hoogleeraar Tinga in de Martini-kerk. Des middags werd in de Nieuwe Kerk de feest-rede gehouden door den Rector Magnificus Herman Muntinghe, afgewisseld door muziek en het koorgezang van het zangkoor der R. C. gemeente. De vorstelijke familie was bij deze beide redevoeringen tegenwoordig. Des namiddags was door de Academie een feestmaal aangericht,

terwijl des avonds nog een maskerade van de boekverkoopers, een gala-voorstelling in den Schouwburg en een luisterrijk bal plaats vonden.

Den volgenden dag werd het feest voortgezet, waarbij o. a. van stadswege aan de Academie een déjeuner dinatoire op het Stadhuis werd aangeboden en des avonds door de studenten een allegorische optocht werd gehouden. [1])

De jaren, die op dezen 200-jarigen gedenkdag der Academie gevolgd zijn, verliepen meest zonder veel opmerkelijks op te leveren.

De geregelde gang van het Academie-leven werd echter plotseling gestoord door het uitbreken van den Belgischen Opstand. Vele studenten teekenden terstond de lijsten ter vrijwillige dienstneming.

Hun aantal nam echter nog beduidend toe, na den brief door den aftredenden Rector Magnificus Nienhuis, op 12 October 1830, in gloeiende taal tot de studenten gericht, doch vooral toen de heeren J. F. van Oordt, hoogleeraar in de Theologie, en W. Vrolik, buitengewoon hoogleeraar in de Medicijnen, medegedeeld hadden, dat zij zich wenschten aan te sluiten bij de studenten, die de wapenen hadden opgevat. Beide professoren hebben dan ook den geheelen veldtocht als 2e Luitenants met de Flankeur-compagnie meegemaakt.

Volgens beschikking van 24 October 1830 werden de studenten-vrijwilligers, wier aantal tot 129 man was aangegroeid, als afzonderlijke flankeur-compagnie toegevoegd aan de 8ste afdeeling Infanterie, onder den naam van „Vrijwillige Flankeurs". —

[1]) Een uitvoerig verslag der feestelijkheden vindt men in de „Beschrijving van de plegtigheden, welke er, bij gelegenheid van den tweehonderdsten verjaardag der Groninger Akademie hebben plaats gehad", voorkomende in den Almanak der Akademie van Groningen, voor 't jaar 1815, pag. 72—149.

Tevens werden bij deze beschikking hunne wapening en kleeding [1]) nader geregeld.



Vaandel van de vrijwillige flankeur compagnie der Groninger Studenten. 1830—1831.

De compagnie, die den 8[en] November door generaal-majoor Everts geïnstalleerd was, ontving, den 25[en] daaraanvolgende,

---

[1]) Het gekleed model van een Student-flankeur, uit de jaren 1830—'31, is geëxposeerd in het Museum van Oudheden alhier.

op de pui van het Stadhuis, van wege 92 jonge dames uit de stad, een met eigen hand geborduurd vaandel. Dienzelfden avond hield prof Hofstede de Groot een toespraak in de Martinikerk, en zeer indrukwekkend moet het geweest zijn, toen aan het einde daarvan, door de flankeurs alléén, staande, de volgende regels gezongen werden van Gezang 18:

Zoo ziet Gij ons, zoo blijft Gij voor ons waken,
Met eene trouw, die alles wèl zal maken;
Zoo leidt Gij ons, zelfs door den grootsten nood,
Tot aan, tot in, tot over graf en dood.

Den volgenden dag vertrok de Compagnie over Harlingen naar Amsterdam, om vandaar hare nieuwe bestemming te volgen.

Van de verdere lotgevallen der Groninger Flankeur-Compagnie kunnen wij in dit beknopte overzicht geen verslag doen. [1])

Den 15en September 1831 konden de Studenten zich voor den terugkeer naar hun Academie-stad gereed maken. Eenige dagen later, den 26en September, trok de Compagnie, begeleid door de schutterij en voorafgegaan door muziek, onder grooten toeloop, onze stad binnen. Op de Groote Markt werden de flankeurs door den geheelen Senaat opgewacht en door den Rector Magnificus toegesproken, waarna het vaandel door eenige jonge dames met lauweren werd bekranst. Den volgenden dag werd op de Area der Academie, aan den commandant der compagnie, den kapitein W. van der Brugghen, aan den 1sten luitenant A. W. van Pallandt en aan de 16 Franeker studen-

[1]) Wij verwijzen den belangstellenden lezer naar het „Gedenkboek der Vrijwillige Flankeur-Compagnie Groninger en Franeker Studenten", uitgegeven te Groningen in 1832, — en naar het artikel van P. H. Craandijk „De vrijwillige Jagercorpsen van 1830-1831", voorkomende in *Eigen Haard*, jaargang 1890, pag. 568 en volgende.

ten, die zich bij de Groninger Compagnie hadden aangesloten, het eere-burgerschap der Academie door den Senaat aangeboden.

Voorts werd door Curatoren besloten, de terugkeerende Academie-burgers met een zilveren gedenkpenning te vereeren.

De Academische lessen werden kort daarop, den 3^{en} October, weder hervat.

Intusschen had men reeds lange jaren ernstig geklaagd over den toestand van het oude Academie-gebouw. Reeds in 1818 was er van een nieuw gebouw sprake geweest, doch de zaak was toen blijven rusten.

De toestand was echter langzamerhand zóó verergerd, dat de Rector Magnificus, den 16^{en} December 1840, van het literarische auditorium getuigde „dat men waarschijnlijk nergens een zoo slegt ingerigten beestenstal zal aantreffen."

Nadat in 1842 de zaak ernstig in behandeling genomen was, voornamelijk op initiatief van Mr. Herman de Ranitz, burgemeester van Groningen en curator der Academie, werd de stad, na langdurige onderhandelingen, ten slotte bij Kon. Besluit van 5 Januari 1846 gemachtigd, om op den grond der bestaande Academie-gebouwen en van eenige daarbij gelegene, aan het Rijk behoorende woonhuizen, een geheel nieuw gebouw te stichten, dat, na voltooiing, aan het Rijk zou worden overgedragen; — op voorwaarde, dat, indien de Hoogeschool mocht ophouden te bestaan, het bedoelde gebouw en erf, in zoodanigen toestand, als waarin het zich dan zou bevinden, onbezwaard en onvoorwaardelijk aan de stad Groningen in eigendom zou terugkeeren.

Den 12^{en} Mei 1846 had hierop de verkooping plaats van de oude Academie en hare bijgebouwen, en zes dagen later begon men reeds met de afbraak, waarmede men den 5^{en} Juli zóó ver



Het Groninger Academie-gebouw, ingewijd 25 Sept. 1850, afgebrand 30 Aug. 1906. Naar de lithographie van C. C. A. LAST, uitgegeven in 1861.

gevorderd was, dat het grondwerk een aanvang kon nemen. [1])

Op den 232sten gedenkdag van de oprichting der Hoogeschool, — den 8sten October 1846, werd op den westelijken hoek van den voorgevel de eerste hardsteenen fundamentsteen voor het nieuwe Academie-gebouw gelegd door den wethouder H. W. van Giffen, als waarnemend burgemeester van Groningen. De inscriptie op dezen steen luidde:

FVNDAMENTA
Ipsis Natalibus Academiae
Iacta
CIƆ IƆ CCCXLVI.

Na het voltooien der fundamenten, werd de verdere bovenbouw, na aanbesteding, voor *f* 189.000 gegund aan den aannemer P. J. van der Wal te Leeuwarden. Het gebouw is verder opgetrokken onder leiding van den Stads-adsistent-opzichter J. F. Scheepers, die daarvan ook het eerste ontwerp heeft gemaakt, later verbeterd naar de voorgestelde wijzigingen van den Amsterdamschen architect J. Warnsinck.

Den 1sten September 1848 was de kolonnade van zes Ionische zuilen, aan den voorgevel, in gereedheid Het duurde echter nog ruim twee jaren, voor het geheele gebouw voltooid was.

De plechtige inwijding van het nieuwe Academie-gebouw had den 25en September 1850 plaats De geheele stad was in een feestelijke stemming; overal waren de straten met guirlandes versierd, eerepoorten opgericht en de vlaggen uitgestoken.

---

[1]) Voor de kennis van het oude terrein der Academie is van bijzonder belang het artikel van Mr. H. O. Feith, „Over den grond, waarop thans een nieuw Akademie-gebouw voor 's Rijks Hoogeschool te Groningen wordt opgerigt", verschenen in de Provinciale Groninger Courant van 20 November 1846.

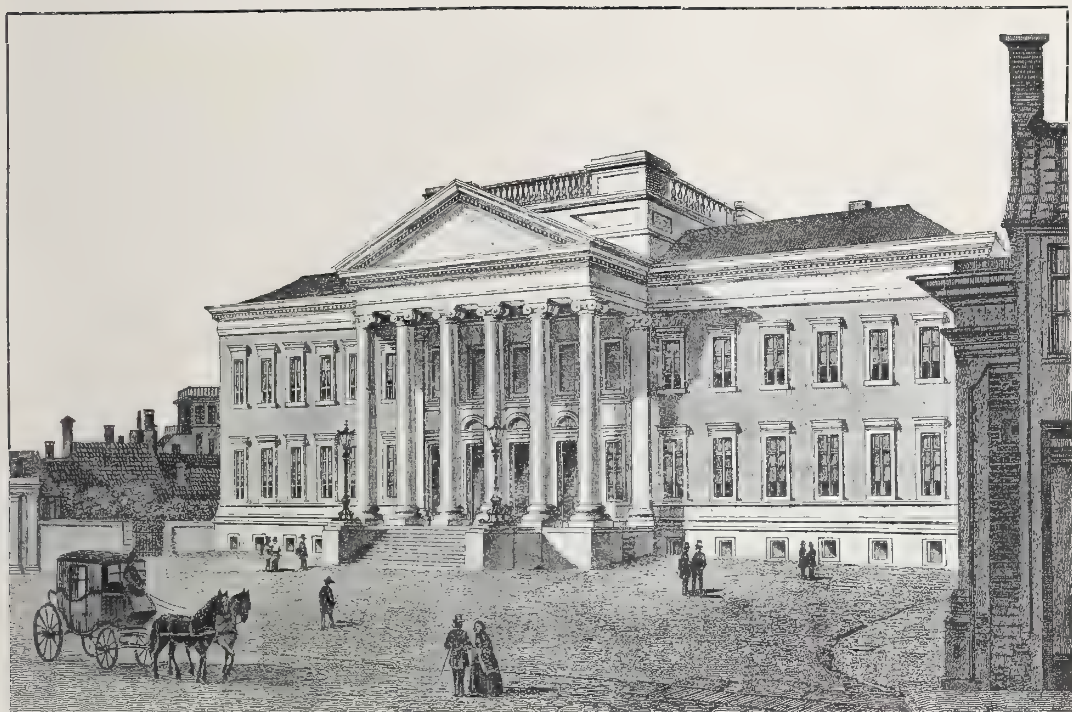
Om acht uur des morgens werd het begin der feestviering aangekondigd door het bulderen van het geschut op de wallen en het spelen van het carillon van den Martini-toren. Om half negen begaven zich het stedelijke bestuur, de curatoren, hoogleeraren, studenten en reünisten, in plechtigen optocht, twee aan twee, naar het nieuwe gebouw der Academie. Op de pui werd vervolgens door den Burgemeester, Mr. G. W. H. baron van Imhoff, het gebouw met eene korte toespraak aan het Rijk overgedragen, en door den curator Mr. B. Wichers, uit naam der Regeering, aanvaard.

Na afloop der overdracht begaven de aanwezigen zich, in optocht, naar de Martini-kerk, waar de Rector Magnificus, Prof. J H. Philipse, te tien ure een plechtige redevoering hield en de dichter Mr. H. A. Spandaw een vers voordroeg. Een en ander werd afgewisseld door gezangen, uitgevoerd door 80 à 90 daartoe uitgenoodigde dames en heeren, onder leiding van Jhr. Mr. S. W. Trip. Des namiddags werd door curatoren en hoogleeraren in het Concerthuis een feestmaaltijd aangeboden aan de stedelijke en provinciale regeering en verdere genoodigden.

's Avonds was de geheele stad geïllumineerd en hielden de studenten eene maskerade, voorstellende den intocht van prins Maurits en graaf Willem Lodewijk van Nassau binnen Groningen, op den 24sten Juli 1594

Den volgenden dag werden in het groot Auditorium door Prof. Hofstede de Groot, namens den Senaat, de diplomata uitgereikt aan elf verdienstelijke mannen, wien het doctoraat honoris causa was aangeboden. Des namiddags vereenigden zich ruim driehonderd reünisten aan een feestmaal, dat gehouden werd bij den kastelein Wiersema, buiten de Heerepoort.

Voorts werd den 27^{en} September een gecostumeerde optocht gehouden door de Boekverkoopers, terwijl 's avonds een kostbaar vuurwerk werd afgestoken op de Groote Markt. Ook de Maat-



Het Academie-gebouw omstreeks 1860.
Naar de staalgravure van Joh. Poppel.

schappij tot Nut van 't Algemeen, het Natuurkundig Genootschap en andere nuttige instellingen, verleenden in ruime mate hunne medewerking tot het welslagen der feestviering.

Meer dan een halve eeuw is het Academie-gebouw een sieraad geweest voor onze stad. Om den verkeersweg vóór het gebouw te verbeteren, kocht de gemeente in 1878 het huis van A. L. Wijnants, staande op den noordelijken hoek van de Kijk-in-'t Jatstraat en het Academie-plein, en liet dit pand amoveeren, waardoor de straat op die hoogte aanmerkelijk verbreed werd. Met een gelijk doel werd door de gemeente onlangs een perceel gekocht op den noordelijken hoek van de Broerstraat en de Oude Boteringestraat, waardoor de toegang tot het Academie-plein ook dáár aanzienlijk verbeterd kan worden. Bovendien was men in de laatste jaren begonnen met beduidende inwendige verbeteringen en verfraaiïngen. Zoo was in 1900 de Curatoren-kamer en in 1901 de Senaatskamer nog geheel nieuw ingericht. In 1903 waren de vestibule en de gangen onder leiding van Jan de Quack in Pompejaanschen stijl geschilderd, en in 1904 en 1905 van granito-vloeren voorzien.

In Juli 1905 was er een aanvang gemaakt met eene totale verbouwing van de Aula. Men was juist met het vergrooten der ramen en het vertimmeren der galerijen gereed gekomen, toen de noodlottige brand van 30 Augustus 1906, in enkele uren tijds, het geheele gebouw in de asch legde.

Waarschijnlijk ten gevolge van het afbranden der verf-laag van de Oostelijke gootlijst, ontstond er des namiddags te ruim half zes een begin van brand op den zolder van het Academie-gebouw.

Even na zes zag men reeds geweldige rookwolken uit het dak van den rechtervleugel opstijgen.

Tegen half zeven stortte de zoldering van de tweede verdieping naar beneden, en verbreidde de brand zich over een gedeelte van het Museum voor Natuurlijke Historie. In de vele praeparaten en flesschen met sterk water vond het vuur hier een enorm voedsel, zoodat het zich dan ook bijzonder snel uitbreidde.

Om zeven uur stortte een gedeelte van de kap met donderend geraas ineen. Even later geraakte ook de linkervleugel in brand en om half acht stond de geheele bovenverdieping van het gebouw in lichte laaie.

Het verdere verloop van den brand ontleenen wij aan de bulletins, welke dienzelfden avond door de plaatselijke bladen werden uitgegeven:

8 uur: Ook het middengedeelte van het Academiegebouw staat thans in brand.

8 uur 10: Het publiek is moeilijk in toom te houden. De politie was op een gegeven oogenblik zelfs genoodzaakt van de blanke sabel gebruik te maken. Zoo juist is een detachement infanterie ter versterking aangekomen.

8 uur 20: De huizen ten Noorden van de Academie loopen nog gevaar. De aangrenzende laboratoria worden echter goed nat gehouden, en kunnen waarschijnlijk wel behouden blijven.

8 uur 30: Aan den linkervleugel is een stuk van den bovenmuur ingestort. — De vestibule is thans één vlammen-zee.

8 uur 45: Het vuur heeft zich nu ook aan de beide achtervleugels medegedeeld. Het chemisch en pharmaceutisch laboratorium zijn verloren. In het chemisch laboratorium hoort men nu en dan ontploffingen.

9 uur 25: Het groot Auditorium is in een vuur-zee



Photographie van P. KRAMER.

Ruïne van het Groninger Academie-gebouw, na den brand van 30 Aug. 1906.

herschapen. In den rechtervleugel van het gebouw schijnt de brand iets te minderen.

10 uur 25: Hoewel men den brand nog lang niet meester is, is toch het gevaar voor de belendende perceelen beslist geweken.

Eindelijk, omstreeks middernacht, kon men den brand vrij wel als geëindigd beschouwen.

Zoo was dan in enkele uren het eerbiedwaardige Academie-gebouw in een puinhoop veranderd. Van het Museum voor Natuurlijke Historie, met zijn tallooze praeparaten en prachtige verzameling van opgezette vogels, werd hoegenaamd niets gered. De archieven echter van Curatoren en Senaat, de geheele portretten-verzameling, de beide vaandels van 1665 en 1830, en meer andere voorwerpen van waarde, werden tijdig geborgen. Het behoud dezer kostbaarheden heeft de Academie te danken aan enkele heeren, die terstond na het uitbreken van den brand alles hebben beproefd om het onheil nog te voorkomen, of althans te redden wat nog eenigszins mogelijk was. Onder hen noemen wij vooral den Commissaris der Koningin Mr. C. C. Geertsema, — en voorts de heeren Mr. B. ten Bruggen Cate, Dr. S. Meihuizen, Dr. H. van Dam, H. Oppenheim, W. J. Veenhuizen, S. van Dam en enkele anderen.

's Morgens na den brand vond men de belangrijke bibliotheek der Litterarische faculteit nog zoo goed als ongeschonden terug, in twee kasten, die bedolven waren onder het puin van neergestorte plafonds, en daardoor juist voor het vuur gespaard gebleven waren.

Zaterdag 1 September begon men reeds met het wegruimen van oud ijzer en puin, waarvan honderden wagenvrachten uit de ruïne werden weggevoerd. Ook werd terstond een onderzoek ingesteld naar den toestand der binnen- en buitenmuren door den heer J. A. Vrijman, rijksbouwkundige voor de ge-

bouwen van onderwijs, die reeds den 24en September daaraanvolgende een volledig plan voor een nieuw gebouw indiende. Dit plan werd door Curatoren en Senaat goedgekeurd, spoedig daarop door den Minister ingediend en door de beide Kamers aangenomen. Den 20sten April 1907 had vervolgens de onderhandsche aanbesteding plaats, en is het werk zes dagen later gegund aan den laagsten inschrijver, den heer R. Janssen te Groningen, voor de som van *f* 219720.—.

Den 29en April 1907 nam het werk een aanvang, en in November was men zoover gevorderd, dat een begin kon worden gemaakt met het nieuwe metselwerk. Gedurende het jaar 1908 werd verder zoodanig doorgewerkt, dat het geheele gebouw in December j.l. onder de kap was.

Voor de fundeering van den toren is men den 21en Juni 1907 beginnen te graven. Na een arbeid van anderhalf jaar is de toren, die eene hoogte heeft van 65 meter, den 8en December gereed gekomen.

Thans, nu de steigers en schuttingen verwijderd zijn, vertoont het gebouw zich in zijn volle pracht en maakt door zijn grootsche lijnen een monumentalen indruk.

Zoo is dan, na de catastrophe van 30 Augustus 1906, aan de stad Groningen een nieuw sieraad, en aan de Wetenschap een waardigen Tempel geschonken.

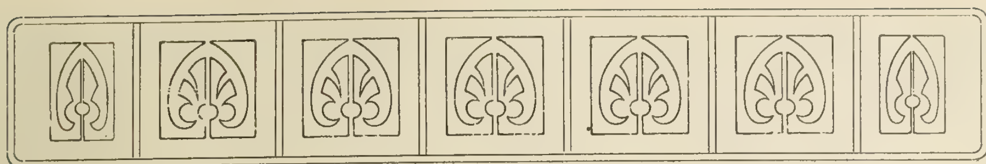
Moge de Groninger Academie door het gebruik van dien Tempel steeds winnen in aanzien en glans!



HET NIEUWE GRONINGER ACADEMIE-GEBOUW, INGEWIJD 29 JUNI 1909.

FERD. VAN WOLDE.

BIJLAGE.



ORDONNANTIE

voor de BEVRSE ofte OECONOMIE door de E.E. Heeren Staten der Stadt Groeningen ende Ommelanden opgericht, tot profiit ende vorderinghe van Studenten soo vvel vrembdelinghen als ingesetenen, vvelke in hare E.E. Academie sullen comen studeren.

1. Is geordonneert datmen op dese Beurse sal admitteren viertich Studenten, vande Rectore Magnifico in Album ghetekent, d'vvelcke in vijf Tafelen sullen vverden verdeelt, ende aen yder tafel niet meer als acht persoonen, des dat de ghene, soo de Beurse begeert te ghenieten, geholden sal vvesen, van denselven Magnifico te halen een Cedul van dat hy ingetekent is, die hy an de Oeconomum sal overleveren, om by hem ontfangen en in een Lyasse geryget te vvorden, en dat d'selve beneffens dien de namen van de Studenten met dach ende datum in een Boeck sal registreren, oock volgens (so eenige plaetse comt te vaceren) den selven toe laten, en vvysen aen een tafel daer de plaetse vaceert: mits den Student voorlesende de Leges van de Beurse, ende hem vermanende sick daer na in alle Godtvresentheyt

ende eerbaerheit te vvillen holden ende dragen, sonder eenige moetvville of schade in de Beurse te doen, t'vvelcke hij oock annemen sal.

2. Indien nochtans datelicken geene plaetse vaceert, sal de Student moeten vvachten tot dat een plaetse open compt, ende inghevalle oock meer studenten als eene op de Oeconomie begeeren geadmitteert te vvesen, ende daer van een cedulle vande Magnifico aende Oeconomum ghebracht hebben, sal de ghene den plaetse ghenieten, soo de eerste cedulle getoont heeft, ende soo volghens, vvelverstaende dat de ghene, soo laest op de Beurse aangenomen vvordt, aende benedenste tafel plaetse sal nemen, ende d'anderen nae oltheyt ascenderen.

3. Sal oock een yder syne plaetse aende tafel moeten holden, sonder van d' eene totten anderen te mogen lopen.

4. Ende indien yemant uytblyvet, sal syne plaetse evevvel open blyven, sonder dat yemandt anders d'selve sal moghen innemen, maer tot sijn vvederkomst ghelaten vvorden, vvelverstaende so yemant boven vierthien dagen uytblyft (exempt de vacantie die langher als vierthien dagen geduyret) sal syne plaetse verliesen, ende van anderen impetrabel vvesen.

5. Elcke Student sal geholden zijn Iaerlijcx anden Oeconomo voor cost-penningen te betalen, vyf-en-veertich Car. guld. van tvvintich stuyv. 't stuck loopende munte: Alle quartalen de gherechte vierde part.

6. De spyse, soo van de Studenten genuttiget sal vvorden, sal op volgende vvyse geschapen ende gestellet zijn.

Op den Sondach.

7.

Des Middages.

- Een Broodt-soppe
- Warm Vleesch, gesprenckelt ofte gerooct met Speck, nae gelegenheyt van de tijt.
- Hutspot, tvvee halve tarvven Brooden yder van tvvee blancken, goet Boter ende Kees, groen ofte vvitte.

Des Avonts.	Melck ende Wegge, grof Vleesch gesprenckelt ofte geroockt, een Gebraedt, met een oortiens poffe voor elcke Student, met goet Boter ende Kees, als boven.

Op den Maendach.

8. Des Middages	Grauvve Ervveten met vet, grof Vleesch, goet Boter ende Kees.
Des Avonts.	Suypen ende Gorten Bry, grof Vleesch, Hutspot, met Boter ende Kees.

Op den Dijncxdach.

9. Des Middages.	Warm Bier ende Broodt, grof Vleesch, Boter ende Kees.
Des Avonts.	Suypen ende Broodt, grof Vleesch ende Hutspot, met Boter ende Kees.

Op den Woensdach.

10. Des Middages.	Soete melcx Heers ofte Boeck-vveyten Bry, warm grof Vleesch, ende Hutspot, met Boter ende Kees.
Des Avonts.	Melck, en Broot, grof Vleesch, ende Hutspot, met Boter ende Kees.

Op den Donderdach.

11. Des Middages.	Groene Ervveten, grof Vleesch, Boter ende Kees.
Des Avonts.	Suypen ende Gorten Bry, grof Vleesch, Hutspot, Boter ende Kees.

Op den Vrydach.

12. Des Middages.	Heersen ofte Boeck-vveyten Bry, Zee-visch, Varsche-visch, goede Stock-visch, of anders goede Rootscheer oft Lengen, na gelegentheyt des tijts, Boter ende Kees.
Des Avonts.	Melck en Broodt, de Visch ghelijck des Middages, Botter ende Kees

Op den Saterdach.

13. Des Middages.	Ervveten, ende Visch als des Vrydaghes, Botter ende Kees.
Des Avonts.	Des Somers een Wegghe soppe, ende des Winters Bier ende Broodt, Visch als vooren, met Boter ende Kees.

14. Doch sal de Oeconomus in plaetse van Hutspot, somvvylen Pluckte vincken, ofte andere goede spyse nae gelegentheyt des tijdes van 't Jaer mogen ghebruycken.

15. Op alle tafelen sal grof Vleesch, Roggenbroodt, potspyse, ende Kees sonder mate gegeven, maer in de anderen sal volgende mate geholden vvorden, als te vveten op yder tafel, tvvee pont Hutspot, Gebraden drie pondt op yder tafel, 't zy goet Runt, Calf ofte Schapen-vleesch, nae gelegentheyt van de tijdt.

16. De Boter sal 's morgens t'ontbijten, naemlick tot half achten gegeven vvorden, op yder tafel een vierendeel pondt. Des Middages tot elf, ende t' Savonts tot zes uyren, sal de Boter niet meer als eenmael angherichtet vvorden, ende dat int eynde mette Kees, t'vvelck het laeste gericht sal vvesen. Ghelyck alsvooren een vierendeel pondt.

17. Gelijck oock de Visch met goed gesmolten Boter sonder Mostaert daerinne te menghen, maer d'selve Mostaert apart by den visch ofte grof vleesch ghelevert sal vvorden.

18. Het Bier angaende, sal des Somers ende VVinters eenderleye

vvesen, te vveten: blancken Bier gelijck, vvel gesoden, niet suyr, niet hart, oft oock te seer nieu, t'vvelck over den Maeltijdt ende ontbyten genoech ter nootdruft geschoncken sal vvorden, en op yder tafel geholden tvvee tinnen bekers elck van een oort.

19. Sullen oock alle vveken eenmael des Sondaechs t'savonts op yder tafel schoone tafel-lakens sonder servetten gegeven vvorden.

20. Sal oock alle spijs reynlijck ende natuyrlijck ghehandelt vvorden, dat is: dat al t'vleesch ende visch vvel gaer gesoden, reynelijck bereydet, gecoket ende angerichtet vvorden in reyne tinnen schotelen, ende holten tafel breden, die tafel becleet, de kannen ende bekers schoon ghespoelt.

21. Dese maniere van spijse als vooren verhaelt sal soo vvel Winters als Somers onderholden vvorden, exempt dat de Oeconomus gheholden sal vvesen alle Jaren op den naesten Sondach na den xxxiij Augusti ende den eersten Sondach in Januario, des avonts bij het gebraet op yder tafel te leveren drie croes goede Fransche vvijn.

22. Sal oock de Oeconomus anders buyten Ontbyten Middaghes oft Avonts maeltijdt yetvves, het sy spijs ofte dranck eenige studenten te geven onverplicht zijn, behalven in de drie Somersche Maenden, te vveten: Iunio, Iulio en Augusto, die naemiddages eenmael begeeren te drincken, sal haer sulcx ongevveygert zijn, 't vvelc de Oeconomus haer buyten den voorsz tijt ongeholden sal sijn te geven.

23. Sal oock de geheele tijdt, geduyrende tusschen Allerheyligen ende s. Pieter incluis oft na gelegentheydt van de tijdt des Iaers, min ofte meer inde eet-plaetse een vuyr angelecht vvorden, tegens dat de Studenten te eten in comen sullen.

24 Sal mede de Oeconomus geen Trivialisten, veel min kinderen inden cost annemen, het sy ande Tafelen oft in de Keucken te tracteren, maer alleene de ghene die hem vanden Rectore Academiae toegevvesen vvorden, ende tot der Academia behooren.

25. Item sal oock geholden vvesen den Commenssalen alle Saterdagen met haer eyghen handt in een boeck hare namen te laten teyckenen, om te mogen dienen op de rekeninge, d'vvelck hy alle

vierendeel Iaers ande Curatoren (nae dat d'selve by den Rectorem ende Assessores gevisiteert ende onderschreven sullen sijn) sal doen.

26. Insghelijcx vvanneer yemant cranck is, ende begeerde syne portie te genieten, sal de Oeconomus hem op syne begeerte t'selve laten volgen, ofte in plaetse van dien yets anders na de redelijckheyt.

27. Soo vvie uyt ander oorsake als door cranckheydt zijn eten des morghens, middaghes, oft des Avondts versuymet, dien sal de Oeconomus niet geholden zijn Ietvvat na te gheven, oft deselve die halve oft gantsche maeltijt, door te laet comen, geraken mochte te versuymen.

28. Sullen oock de Studenten gheene spyse, sooveel s' morghens, middaghes, als t' savonts moghen aentasten ende genieten, voor dat een Student t'elckens clara voce het Gebedt sal hebben gedaen, vvaerinne de ordre sal vverden geholden, te vveten: dat elck een geheele vveke het Ghebedt sal doen, beginnende van de bouenste Tafel van persoon tot persoon, ende soo volgens van tafel tot tafel, ende in absentie vanden selven die naest voorgaende.

29. Aen elcke tafel sal vvesen een Præses geduyrende den tijdt van een vveeck, d'vvelcke eerst plaetse sal nemen, ende na gedane Ghebedt eerst die cost antasten, den vvelcken d'andere civilicken sullen volgen.

30. Sal oock des Præsidis Ampt vvesen, d'abuysen d'vvelcke tegen dese Ordonnantien ghedaen vvorden, den Oeconomo an te dienen, ende beleefdeliick te vermanen, om d'selve te corrigeren, ende in cas d'selve Oeconomus in vveygeringhe mochte blyven, sulckes den Magnifico te remonstreren om daerinne versien te vvorden naer behooren.

31. Gelijck oock de Præses, den Studenten sick onbehoorliick dragende, vermanen sal tot zedicheyt ende eerbaerheyt, ende indien yemants sick teghens denselven in desen mochte opposeren, sal arbitralijcken vverden ghestraft.

32. Het Præsidentschap sal van vveke tot vveke ommegaen, ende soo van te vooren Præsident gevveest is, sal den volgende vveke den anderen Studenten drincken schencken.

33. Sal oock niemant na den eten, te vveten, s'morgens te achten, des middages te tvvaelf ende t'savonts te seven uyren in de Oeconomie oft voor de deure moghen blyven, maer dateliick vertrecken.

34. In dien yemandt een Gast mede brenget sal den Oeconomo sulcx andienen, om de portie daer na te mogen verbeteren, mits betalende voor yder gast vierdehalve stuy. voor yder maeltijdt.

35. VVyders nadien de Oeconomus niet en behoort om syne betalinghe na te loopen an soo menigerhande personen, oock tegens yderen een proces uyt te holden, soo sullen de ghene, die niet t'elkens een vierendeel Iaers voor hen betalen, borghe stellen, vvelcke haer oock onder reale executie Rectoris & Senatus Academici ondervverpen sullen. Daer toe mach oock de Oeconomus de Borch-tocht in sijn reken-boeck opschryven, ende den Borge met syne onderschryvinge d'selve Borch-tochte laten bevestighen.

36. Sal oock den Curatoren ende Rectori Magnifico vry staen alle vveken een ofte tvveemaal inspectie te nemen, oft by den Oeconomum syne Instructie desen aengaende vverdt naghecomen. Inghevalle van niet, dat hare E. den selven sullen vermanen tot bedieninge van sijn Ampt.

37. Ende by soo verre de Studenten over den Oeconomum, ende oock reciproce de Oeconomus over den Studenten hebben te claghen, sullen de Præsidenten van de respective tafelen t'selve aende Curatoren, oft den Rectorem Magnificum moghen aendienen, omme daerinne gheremedieert te moghen vvorden, naer behooren.

Die Staten der Stadt Groeningen ende Ommelanden, hebben dese ordonnantie ontworpen op de Oeconomie *van dese Provintie, gheapprobeert ende ghearresteert, sulcx doende mits desen, met belastinge dat so vvel de* Oeconomus *als de* Studenten *sick daer nae stricktelijck sullen hebben te reguleren, sonder dat d'eene den anderen daer te boven sal moghen besvvaren. Aldus ghedaen ende ghesloten den* 11 *Martij Anno* 1615.

Ter Ordonnantie der Heeren Staten voorsz.

VV. MEYNARDI *Secr.*